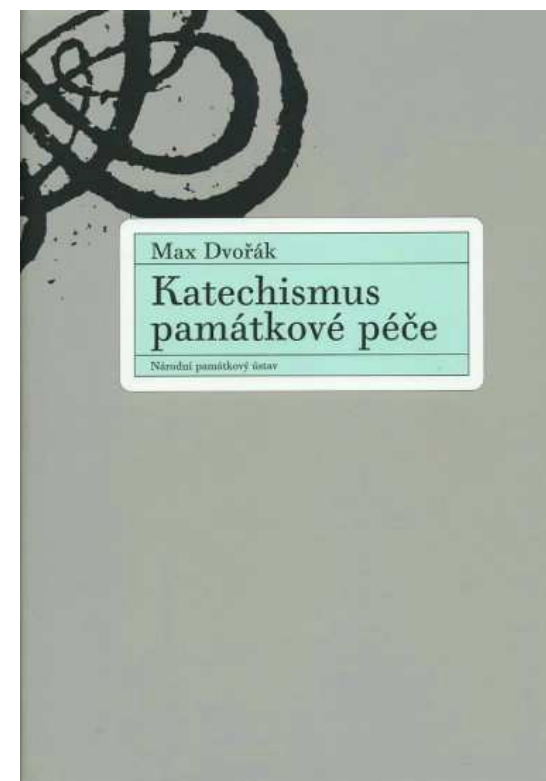
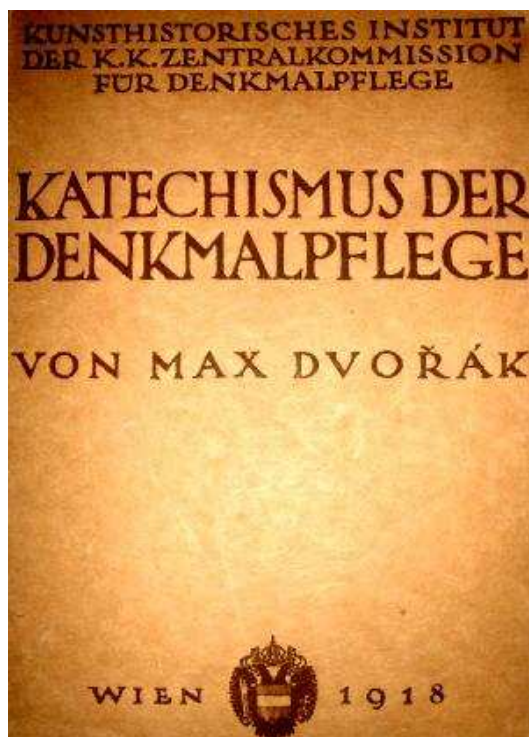

Historiografie 19. a 20. století

Mezi formou a obsahem, autonomií a kontextem II

Max Dvořák (1874-1921)

Katechismus der Denkmalpflege (1916/18)

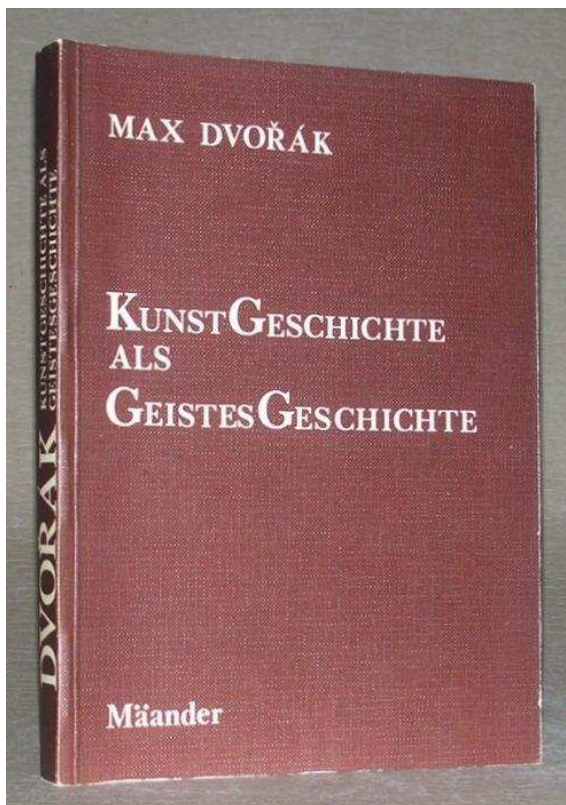

Max Dvořák (1874-1921)

Od r. 1905 řádný profesor (Institut für Kunstgeschichte und Kunstarchäologie)

Roku 1909 přechází na Österreichisches Institut für Geschichtsforschung (II. Institut)

- *Das Rätsel der Kunst der Brüder van Eyck* (1904)
- *Katechismus der Denkmalpflege* (1916) (2. Auflage 1918)
- *Idealismus und Naturalismus in der gotischen Skulptur und Malerei* (1918)
- ***Kunstgeschichte als Geistesgeschichte***, München (1924)
- *Geschichte der italienischen Kunst im Zeitalter der Renaissance*, 2 Vol. (1927–1928)
- *Gesammelte Aufsätze* (1929)

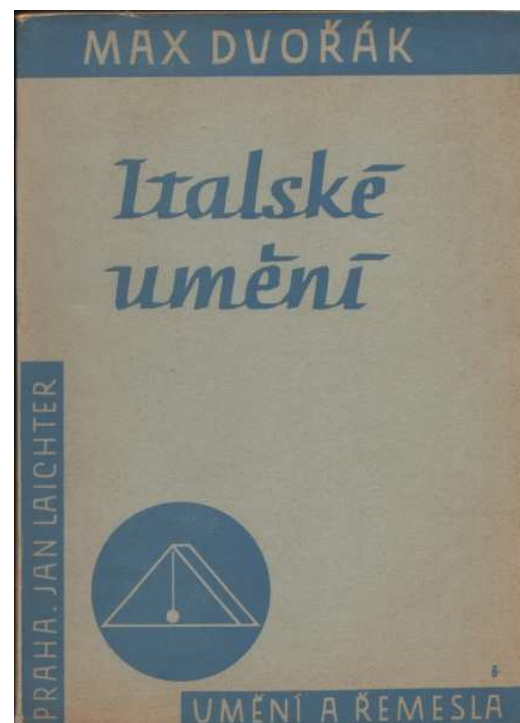
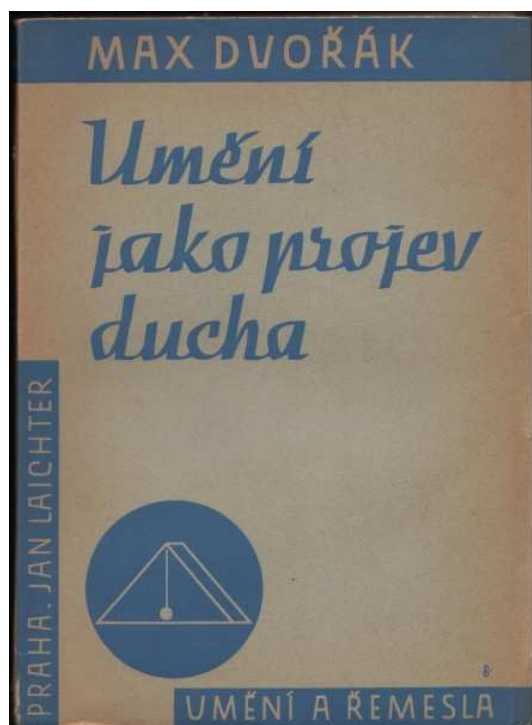
- Příčiny uměleckých zlomů jsou v mimoumělecké sféře
- Dějepis umění je socio-kulturní disciplína

Dějiny umění chápané jako nepředvídatelný, ne-kontinuální, iracionální proces. Jsou pro ně typické stálé a hluboké změny, kterými nejen ztělesňuje, ale i participuje na duchovních ideách v rámci dějinných proměn.

Dějiny umění chápané jako dějiny idejí.

Pokus o syntézu stylově kritického a kulturně historického zkoumání.

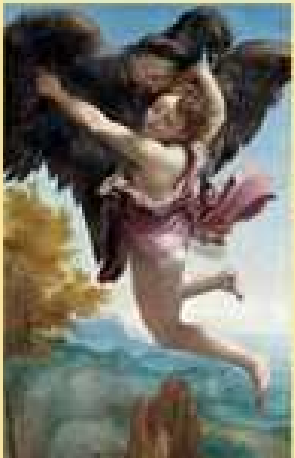

Heinrich Krauss | Eva Uthemann

Was Bilder erzählen

Die klassischen Geschichten aus Antike und Christentum

C.H.Beck

SECOND EDITION
DICTIONARY OF
SUBJECTS AND
SYMBOLS IN ART

JAMES HALL *Introduction by Kenneth Clark*

Jak vysvětlit obraz?

JAMES HALL
Slovník
námětů
a symbolů
ve výtvarném
umění

Paseká

Slovník biblické
ikonografie
Jan Royt

NAKLADATELSTVÍ
KAROLINUM

Antonín Martin Lublinský, *Alegorie malířství*, 1679

- žánrová scéna
- alegorická scéna
- topoi (pastýř, zázračné dítě)
- atributy (vavřínová ratolest, fama)
- historická tradice (Plinius, Vasari ad.)

Ikonografie

Eikon (εἰκών) – obraz

Graphe (γράφειν) – psát

Symbols (obrazy jiných věcí)

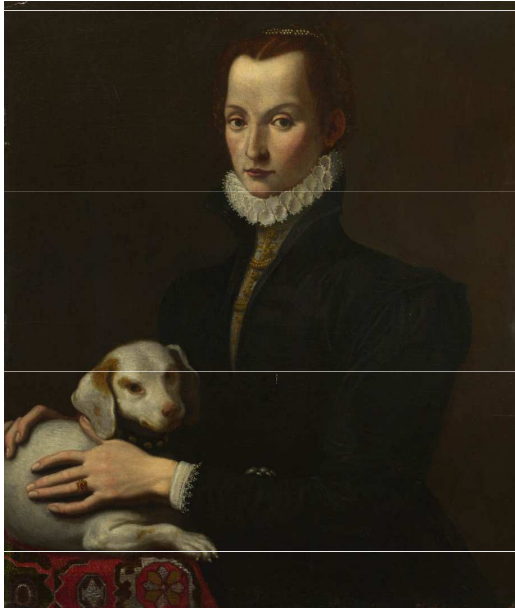
Emblémy (obrazy poučení)

Alegorie (obrazy obecnějších a významných věcí či vlastností)

Antonín Martin Lublinský, Alegorie malířství, 1679

Symbol – atribut

Symbols and allegories

Symbols:

- Trumpet – fame (glory, good reputation) = history
- Book (historical): Thucydides
- Mask – poetry/drama
- Map - territorial identity of the Seven Provinces

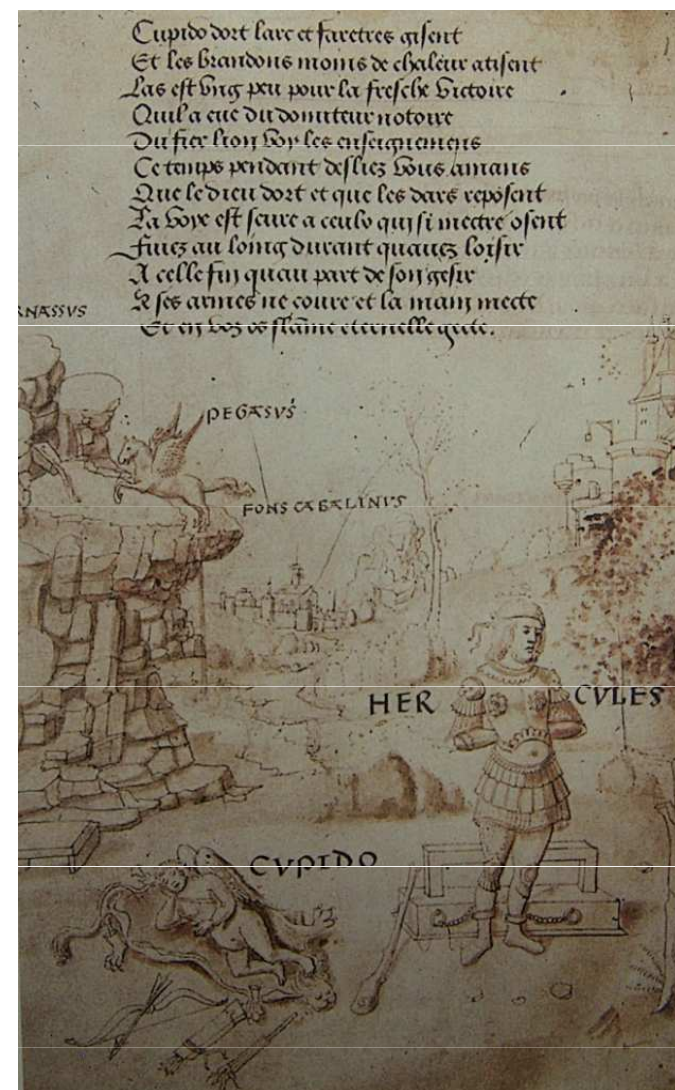
Allegories:

- Painterly skill (technical) and intellectual (connection of *historia* and *poesis* – *ut pictura poesis*)
- Painting as a capture of the world (descriptio): „image of an image“
- Ability of the painter to capture „eternity“ (historical function)
- Patriotism (political situation of the division of the Netherlands)

Raffael, Rytířova vize, kol.
1518, NG London

Raffael, Rytířova vize, kol. 1518, NG
London
(Alegorie) – zdroj Silius Italicus (25-101),
Punica, báseň o 2. Panské válce – vize
vojáka Scipia – dvě ženy: Ctnost (Virtus) a
Potěšení (Voluptas)

Herkules na rozcestí mezi Parnasem s Pegasem a světem pozemských
radostí, 15. století, iluminace (Bibliothèque de l' Arsenal v Paříži)

Jan Vermeer, Žena vážící zlato, 1663

Ikonografická interpretace: Vážení zlata ve vztahu k poslednímu soudu v pozadí (vážení duší).

Otázkou však zůstává přesná relace ženy a obrazu/tématu.

Třeba hlubší znalost kontextu a malířovy praxe.

Třeba pracovat s metaforickým soudobým vyjadřováním a myšlením.

Emblém

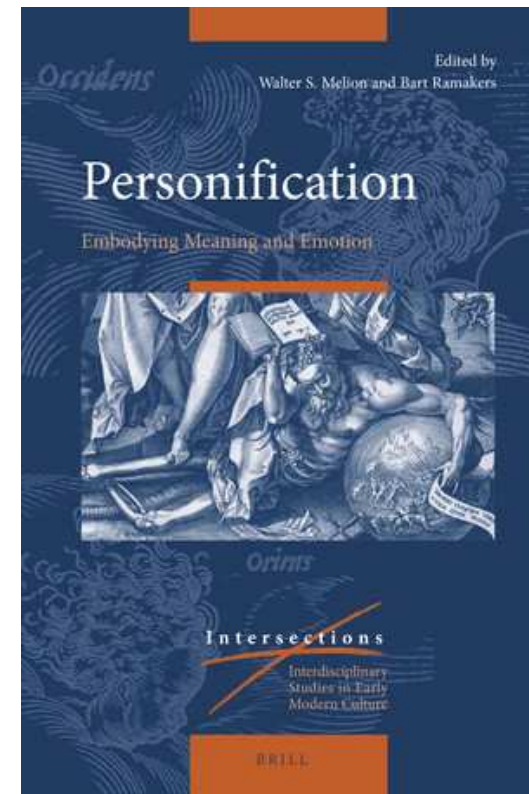

Motto (Inscriptio)

Pictura

Epigram (*Subscriptio*)

Personifikace

Ikonomografie – analýza tématu uměleckého díla a její kořeny v 19. století

Etablovala se jako vědecký nástroj ve 2. polovině 19. století; podobně jako formálně-analytická metoda.

Propojení vnější formální a stylové stránky umění s vnitřní kategorií „obsahu“.

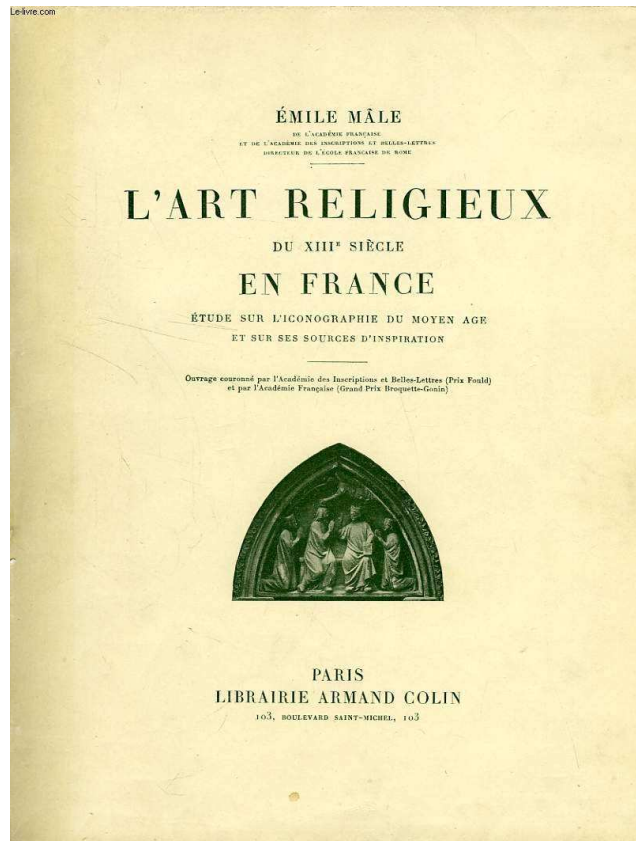
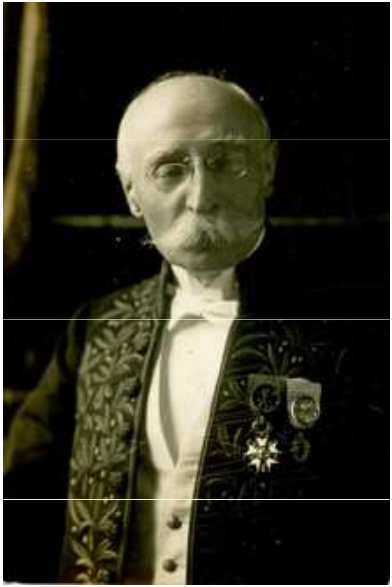
Důsledek analytických strategií nové disciplíny, stejně jako měnícího se statusu umění, které ztrácí svou původní funkci a stává se předmětem moderních muzejních sbírek, soukromých kolekcí a uměleckého trhu.

Naléhavá potřeba identifikovat složité a nesrozumitelné náměty.

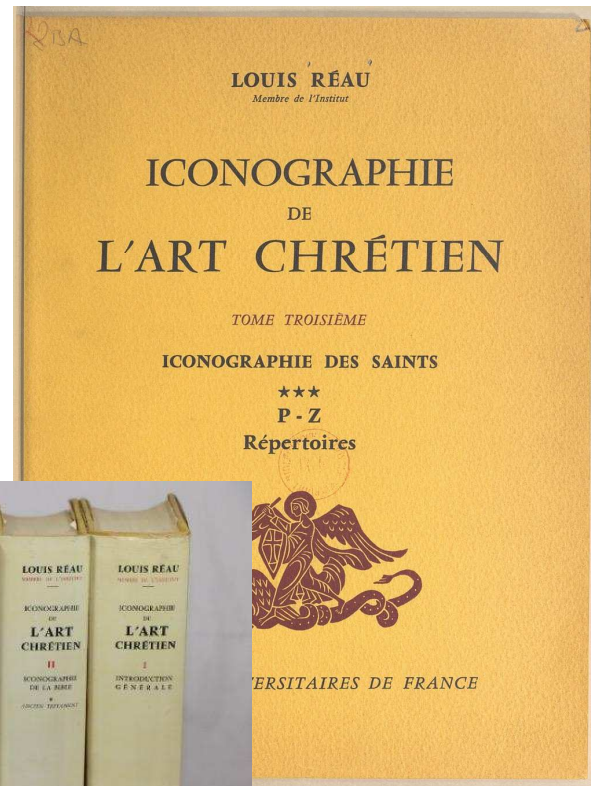

Émile Mâle (1862–1954)

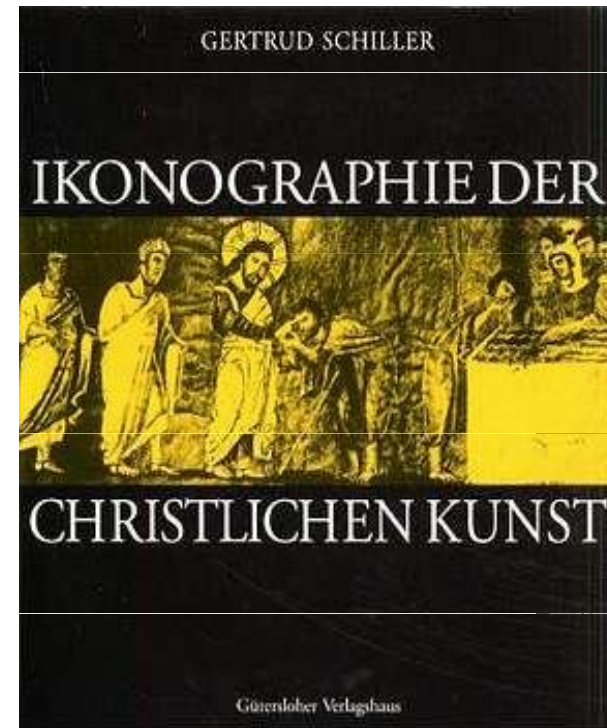
- *L'Art religieux de la fin du Moyen Âge en France* (1908)
- *L'Art religieux au XIIe siècle en France* (1922)
- *L'Art religieux après le Concile de Trente, étude sur l'iconographie de la fin du XVIe, du XVIIe et du XVIIIe siècles en Italie, en France, en Espagne et en Flandre* (1932)

Louis Réau, *Iconographie de l'Art Chrétien*, 6 sv. (1955)
Gertrud Schiller, *Ikongraphie der Christlichen Kunst*. 5 sv.,
(1966-91)

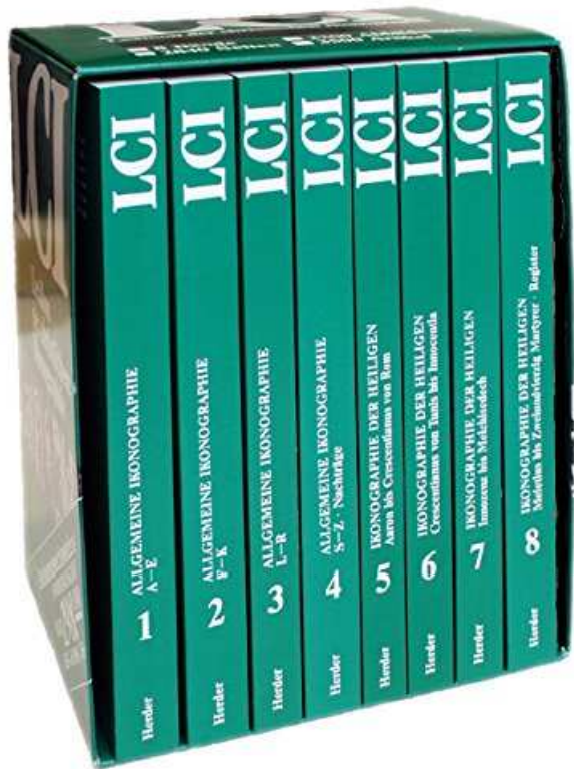

Source gallica.bnf.fr / Bibliothèque nationale de France

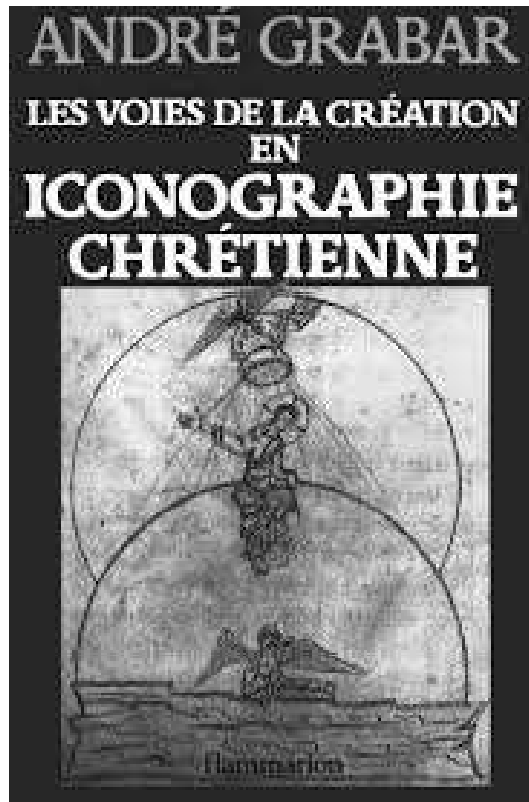

©Antiquariat Stietel

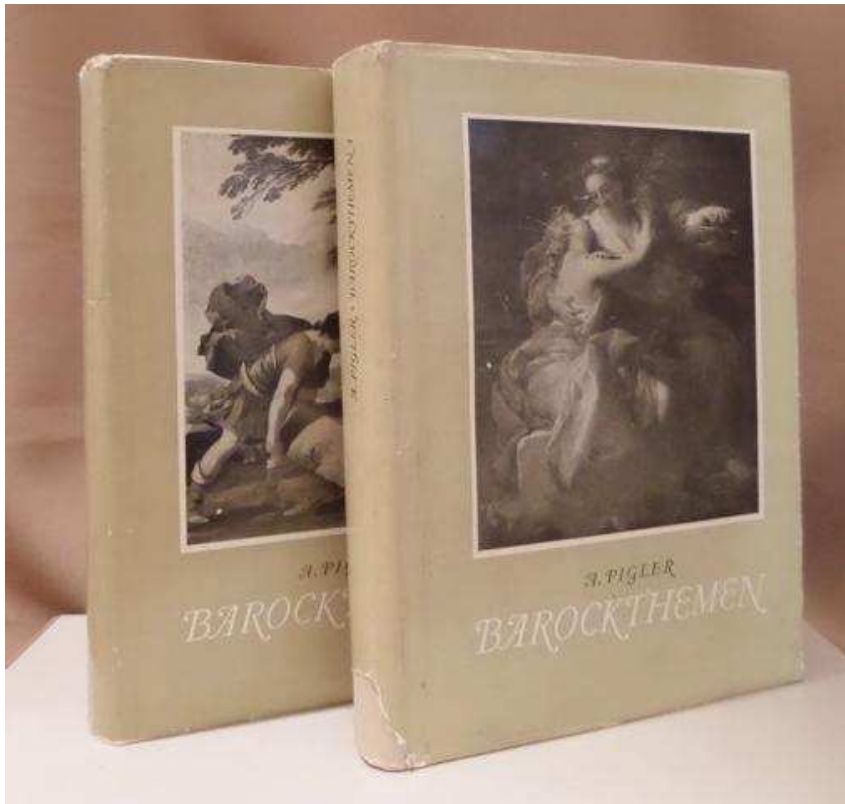
E. Kirschbaum, *Lexikon der Christlichen Ikonographie*. 8 sv.
(1968-76)

Andrej Nikolajevič Grabar (1896–1990)
Christian Iconography: a Study of its Origins, 1961.

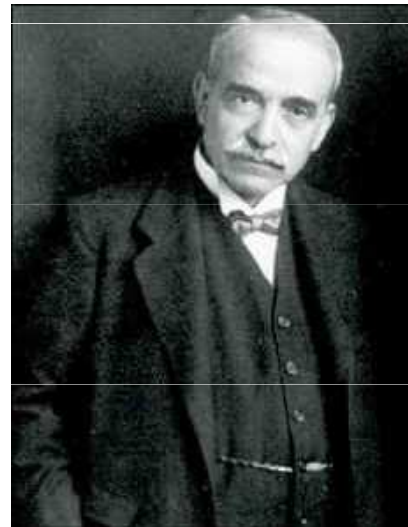

Andor Pigler, *Barockthemen. Eine Auswahl von Verzeichnissen zur Ikonographie des 17. und 18. Jahrhunderts*. 3 sv. (1974)

Ikonografie a ikonologie

- Ikonografie – obrazy a text
- Ikonologie – obraz a kontext
- (Aby Warburg, Erwin Panofsky)

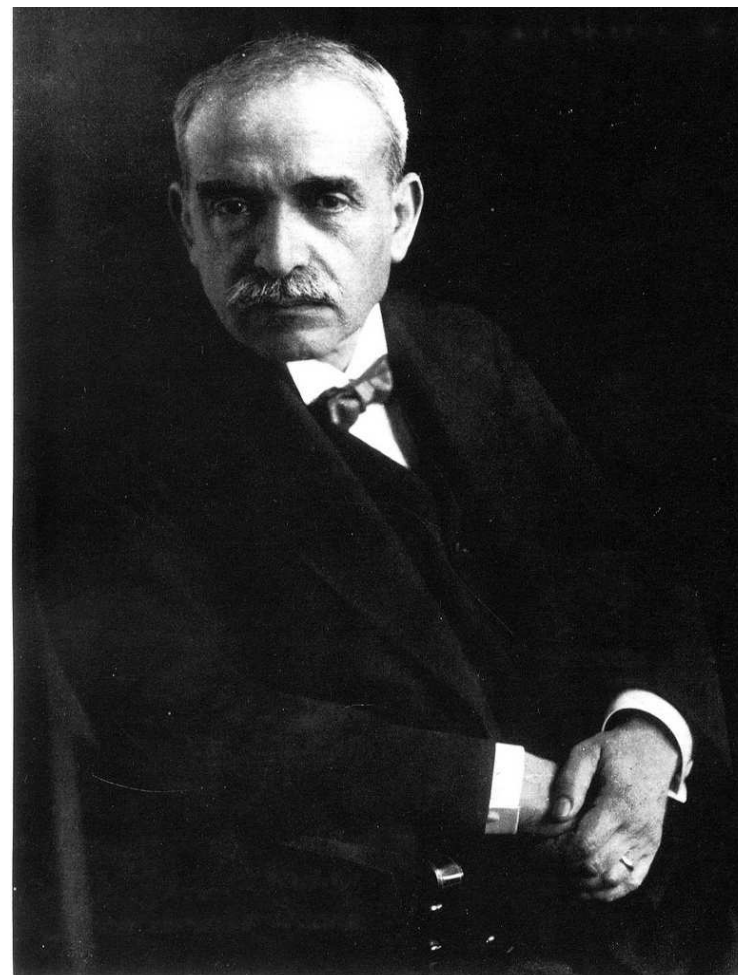
Erwin Panofsky (Warburg Archiv Hamburg)

Ikonologie

Čtení obrazů prostřednictvím odkrývání vybraných symbolů a hledání komplexního vnitřního (skrytého) významu. Ten se projevuje současně osobitým (formálním) zpracováním určitého námětu.

Aby Warburg (1866-1929) *kritická ikonologie*

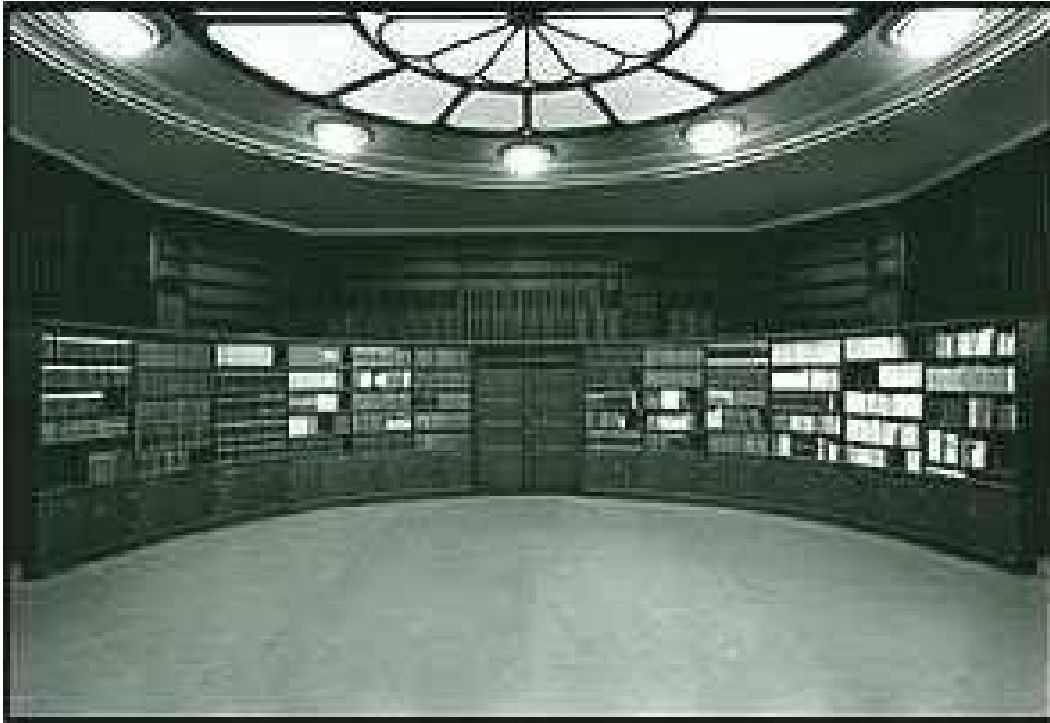

Aby Warburg (1866 - 1929)

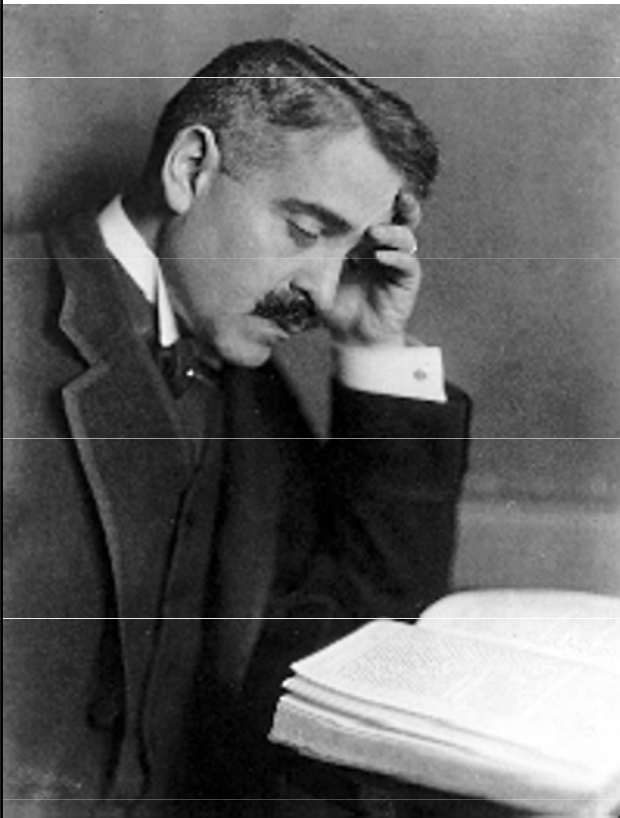
A screenshot of the Warburg Institute website. The top part shows a browser window with the URL 'warburg.sas.ac.uk'. Below the browser is a teal header with the Warburg Institute logo (a 'W' in a circle) and the text 'INSTITUTE ADVANCED STUDY UNIVERSITY OF LONDON'. A navigation menu includes 'About', 'Library & Collections', 'Research & Fellowships', 'Study', 'Publications', 'What's on', 'Support us', 'Blog', and 'Contact us'. Below the header is a large image of a library interior with bookshelves and tables, with the text 'The Warburg Institute' overlaid in white. A small notification bubble is visible in the top right corner of the browser window.

Kulturwissenschaftlichen Bibliothek Warburg, Hamburg-Eppendorf

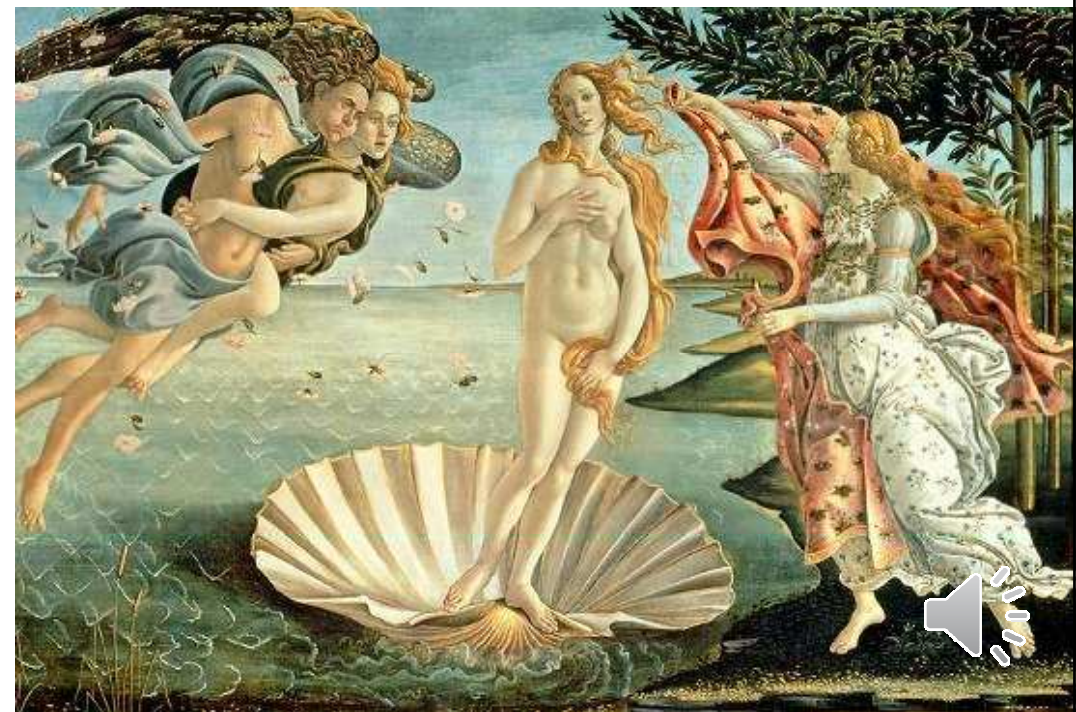

Aby Warburg (1866-1929) a Max Warburg

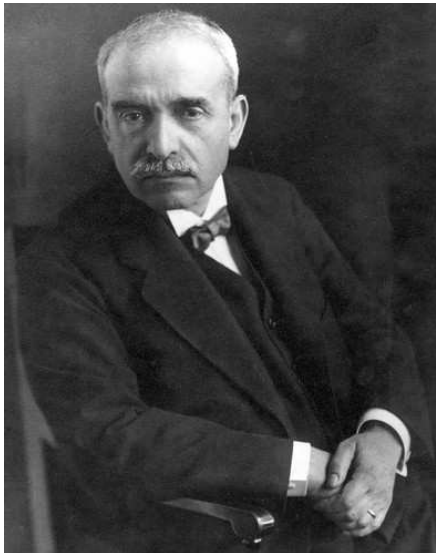

Role antiky a přežívání pohanství
v evropských dějinách

Aby Warburg:
*Italienische Kunst und internationale
Astrologie im Palazzo Schifanoja zu
Ferrara*
(1912)
umělecké dílo v kontextu představ
minulosti

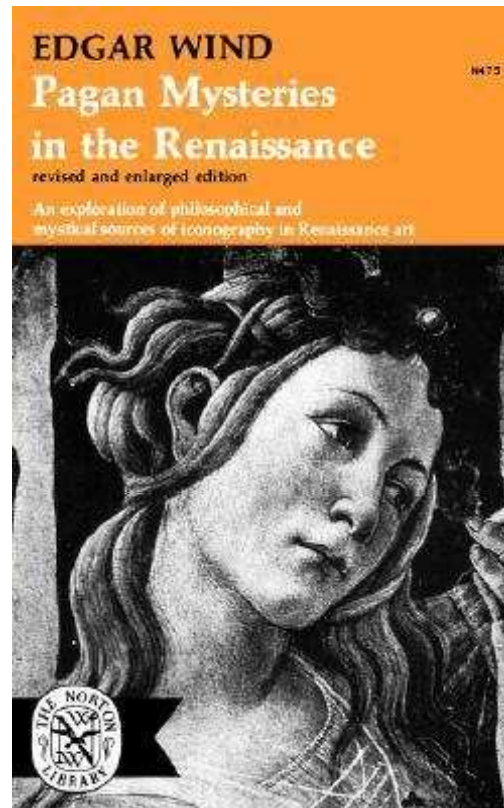

- Erwin Panofsky (1892-1968)
- Fritz Saxl (1890-1948)
- Gertrude Bing (1892-1964)
- Ernst Hans Gombrich (1909-2001)
- Frances A. Yates (1899-1981)
- Edgar Wind (1900-1971)
- Rudolf Wittkower (1901-1971)

2 Unbekannter Fotograf: Aby Warburg in seinem Zimmer im Palace Hotel, Rom, 1928-1929, London, Warburg Institute Archive

Edgar Wind – Fritz Saxl

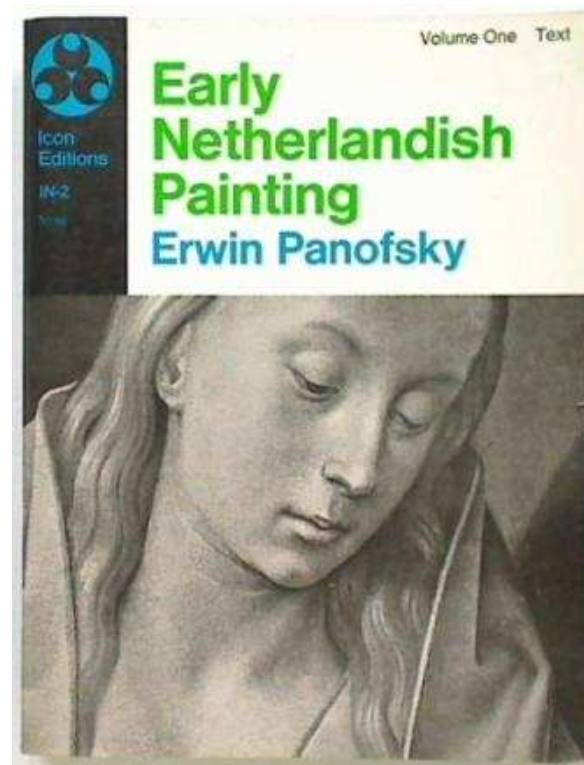

Erwin Panofsky (1882-1968) a metoda ikonologie

Early Netherlandish Painting. Its Origins and Character (1953)

Reality and symbols: *Spiritualia sub metaphoris corporalium:*
Každý detail byl kontrolovaný daným symbolickým programem

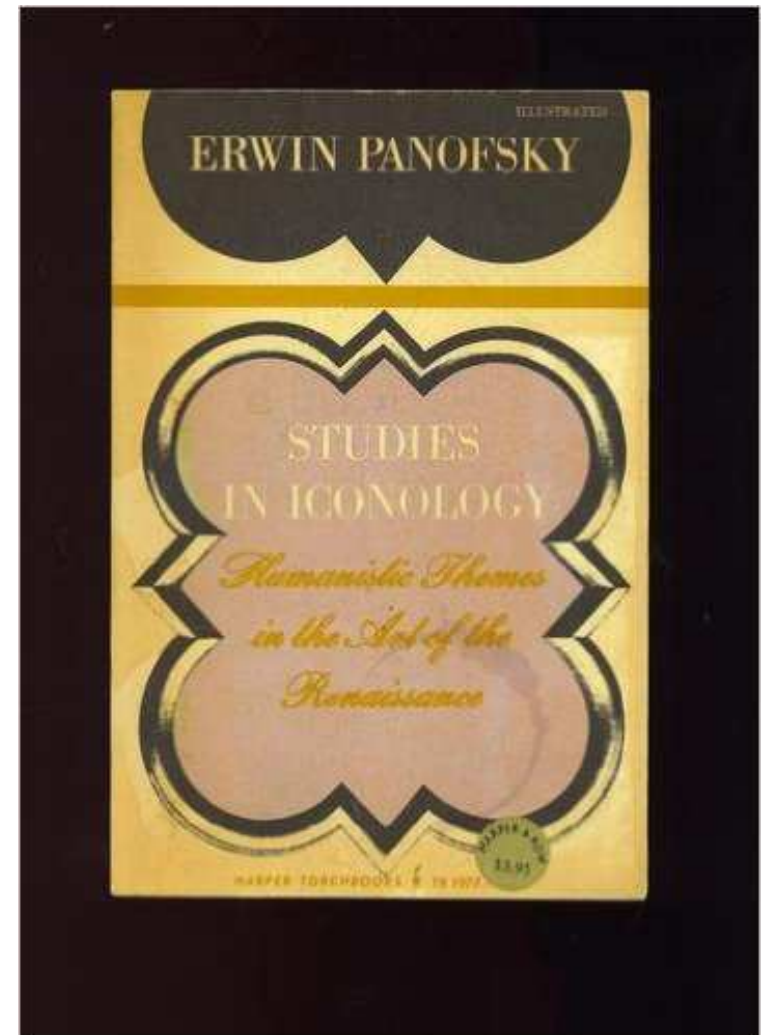
1939/1955

- Předikonografický popis
- Ikonografická analýza
- Ikonologická syntéza (*intrinsic/hidden meaning*)

„Představuje tři aspekty jediného jevu, totiž uměleckého díla jako celku...metody přístupu...navzájem splývají v jediném organickém a neoddělitelném procesu“

Ikonologie – *interpretativní ikonografie*.

Vyhrazena pro „rozbor obrazů, příběhů a alegorií“, nikoliv pro „umělecká díla, ve kterých je celá sféra druhotného, neboli konvenčního námětu eliminována a v nichž se objevuje bezprostřední přechod od motivů k obsahu: krajinomalba, zátiší, žánr“

E. Panofsky, Ikonografie a ikonologie: Úvod do studia renesančního umění, 1939

- 1) Faktický a výrazový význam -
odvodíme z praktické zkušenosti
(senzibilní aspekt)
- 2) Konvenční význam – patří do
oblasti interpretace (inteligibilní
aspekt)
- 3) Vnitřní význam – jednotící
princip, který vysvětluje viditelnou
událost – jak její smysl, tak její
formu

1) Prvotní/přirozený význam – identifikování čistých forem (předikonografický popis)

2) Druhotný/konvenční význam (ikonografický popis a identifikace)

3) Vnitřní význam/obsah: „*podstatné principy, které prozrazují základní postoj národa, období nebo třídy, náboženské nebo filozofické přesvědčení, tak jak jsou zhuštěny v jediném díle.*“

Dějiny kulturních symptomů a symbolů

- *Svět symbolických hodnot*
- *Syntetická intuice*
- *Obeznámenost s podstatnými tendencemi lidského myšlení*

Erwin
Panofsky

gothic
architecture
and
scholasticism

An inquiry
into the analogy
of the arts,
philosophy, and
religion in the
Middle Ages
Sixty
Illustrations

MERIDIAN BOOKS

M 44 \$1.65

Gothic Architecture
and Scholasticism

by Erwin Panofsky

(2)
Wimmer Lecture, 1948

THE ARCHABBAY PRESS

Latrobe, Pennsylvania

1951

Objasnit principy nového
gotického „*picture space*“
- nového způsobu vidění a
utváření architektury

Opat Suger přijímá Boží požehnání, St. Denis, kolem 1150

Erwin Panofsky: *Abbot Suger on the Abbey Church of St.-Denis and its Art Treasures* (1946)

Agrippa von Nettesheim Henrich Co
HENRICI CORNELII

AGRIPPÆ

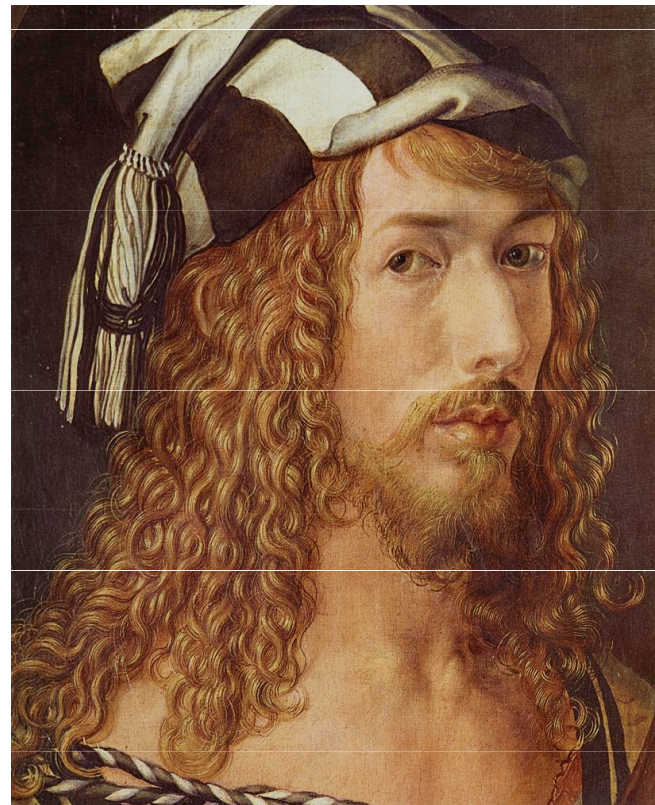
AB NETTESHEYM,
ARMATÆ MILITIÆ EQVITIS
AVRATI, ET IVRIS VTRIVSQVE
ac Medicinæ Doctoris,

OPERA.

IN DVOS TOMOS CONCINNE DE
gesta, & nunc demò, sublatis omnibus men-
diis, in fidei ueritate gratiam accu-
ratissime recusa.

QVIBVS POST OMNIUM EDITIONES
de novo accessit ARS NOTORIA, ut satis in-
dicat Catalogus post præfationem
positus.

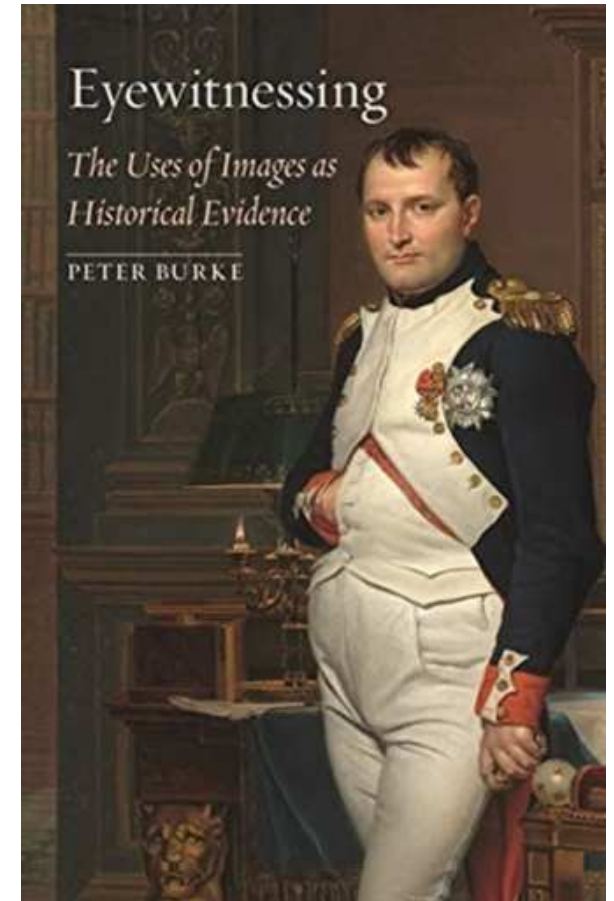
LUGDUNI.
PER BERINGOS FRATRES.

Sociální dějiny umění: sociologie a umění

Sociologie umění považuje umění za sociální jev – klíčovou otázkou je vztah umění a jeho prostředí (zakotvení umělců, recepce umění).

Od 19. století – nejen sociologové (H. Taine), ale i historikové umění (Anton Springer)

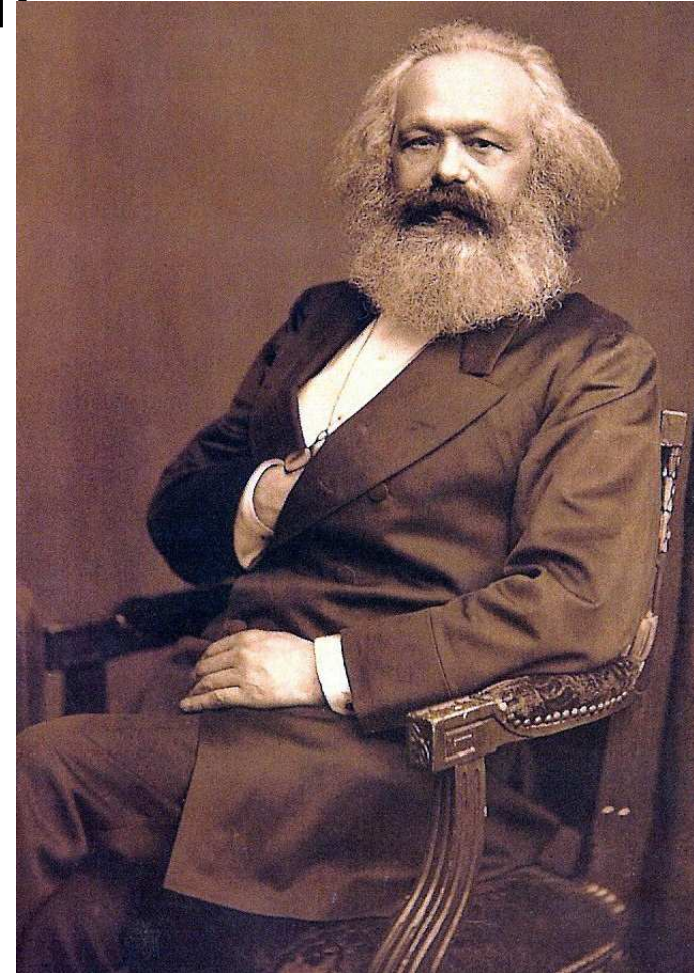

Marxismus a (sociální) dějiny umění

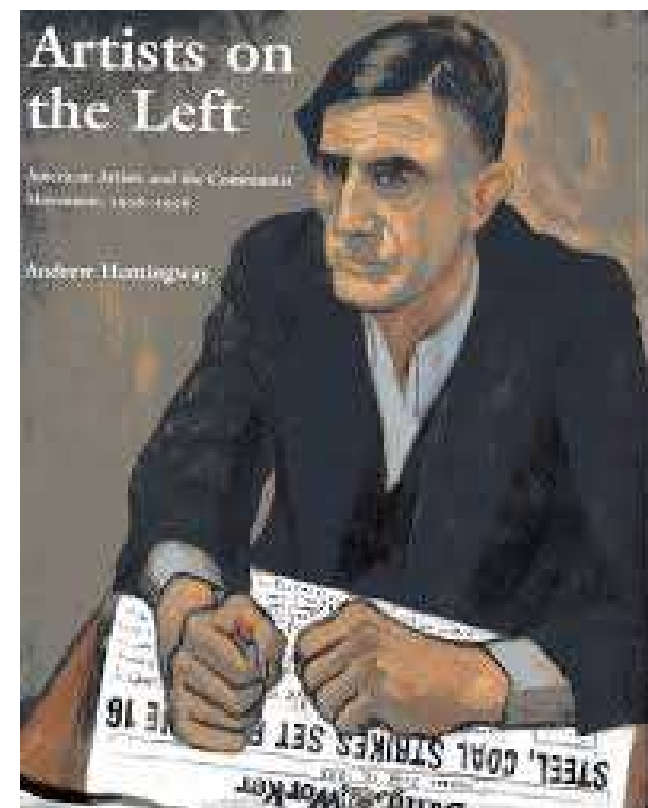
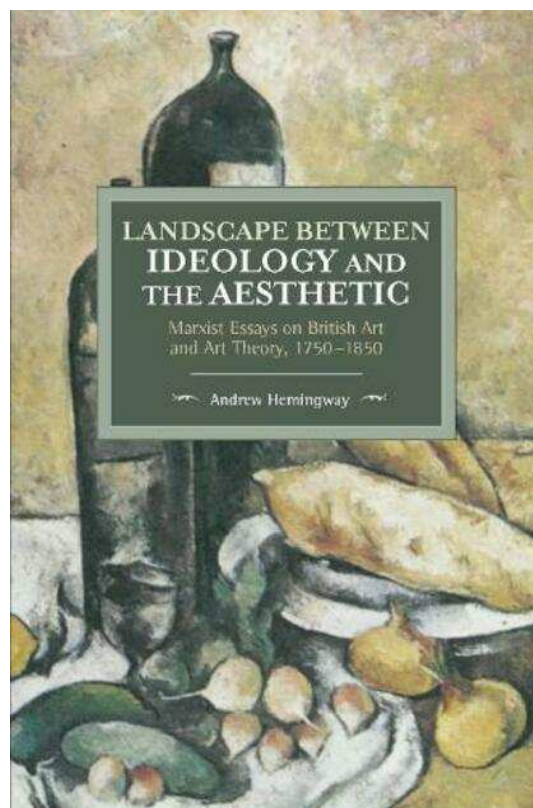
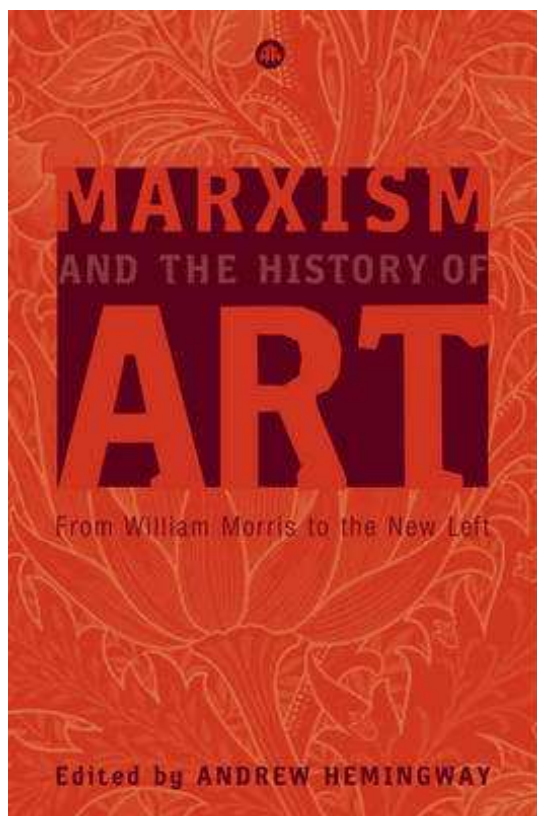
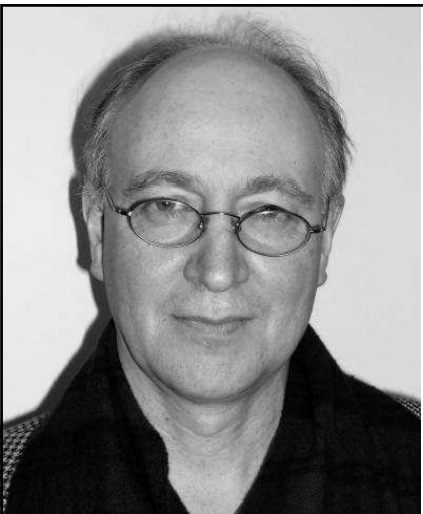
- 1) jak rozumět umění a jeho historicky podmíněnému vzniku v jeho sociálním kontextu;
- 2) role umění v třídním boji – v komunikaci mezi třídami a v prezentaci jejich zájmů
- 3) Vztah umění a ideologie (např. interpretace náboženského umění)

= Oproti formalistickým dějinám umění marxistická perspektiva propojuje umění a kulturu: umění je specifická praxe, jež je propojena na různých úrovních s kulturním, politickým, ekonomickým a sociálním kontextem.

- Umění je jako „kulturní reprezentace“ bytostně ideologické.

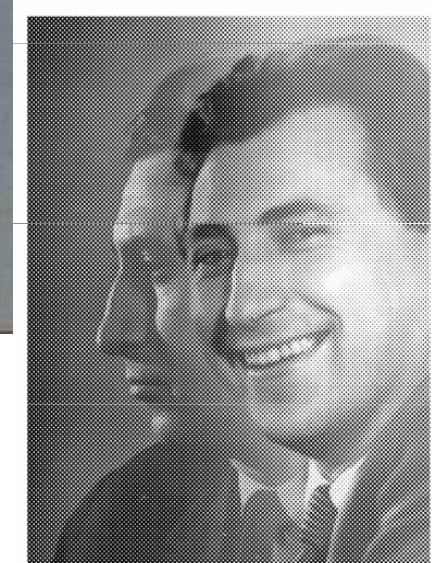
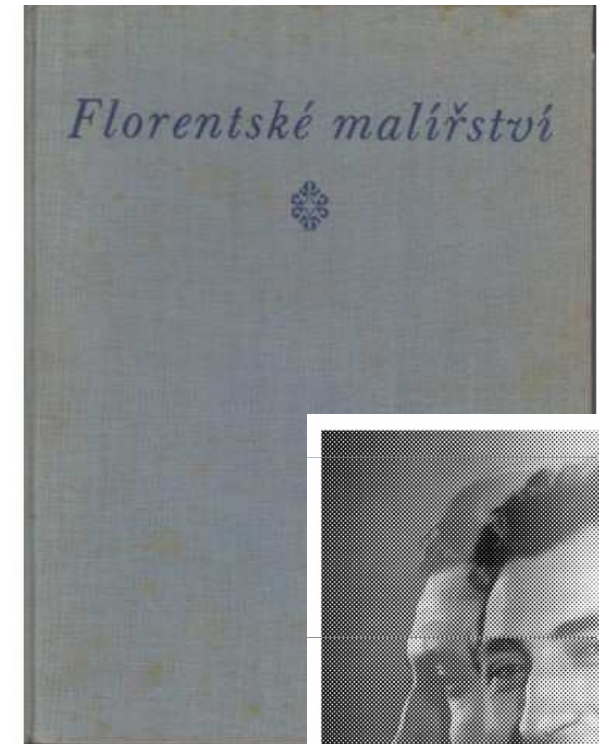
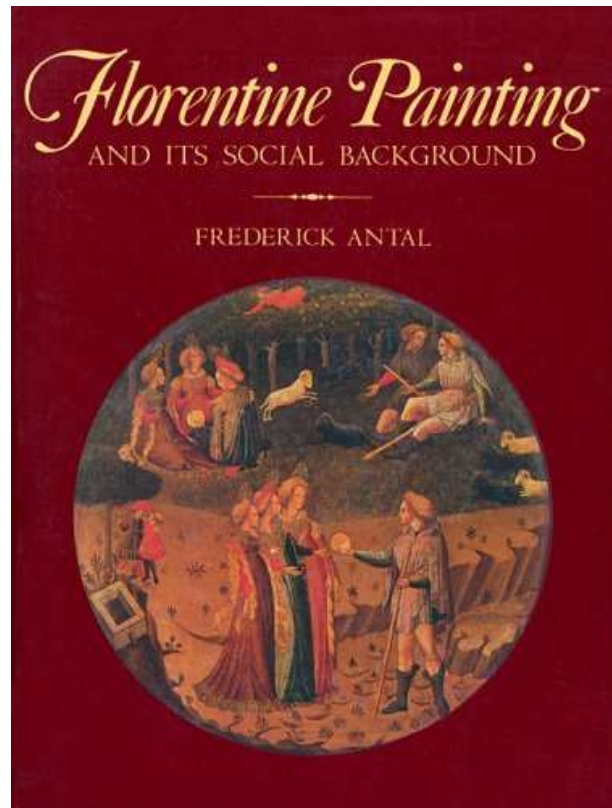
Andrew Hemingway (nar. 1950)

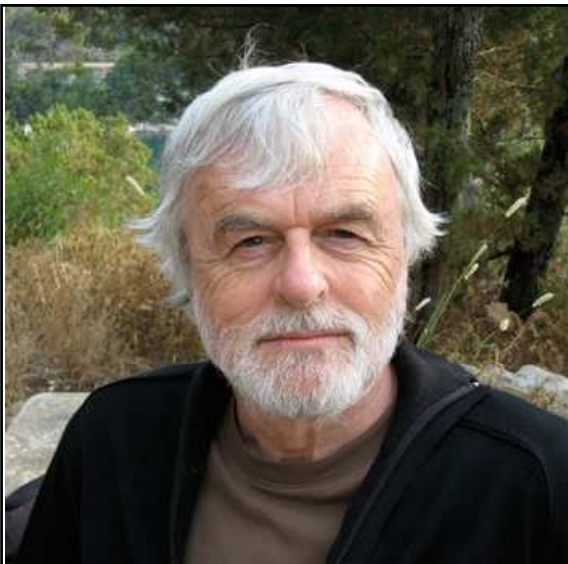

Frederick Antal (1887–1954; Frigyes Anta)

Florentine Painting and its Social Background: The Bourgeois Republic before Cosimo de' Medici's Advent to Power: XIV and Early XV Centuries. London, 1948

- *The Remarks on the Historiography of Art*, 1949

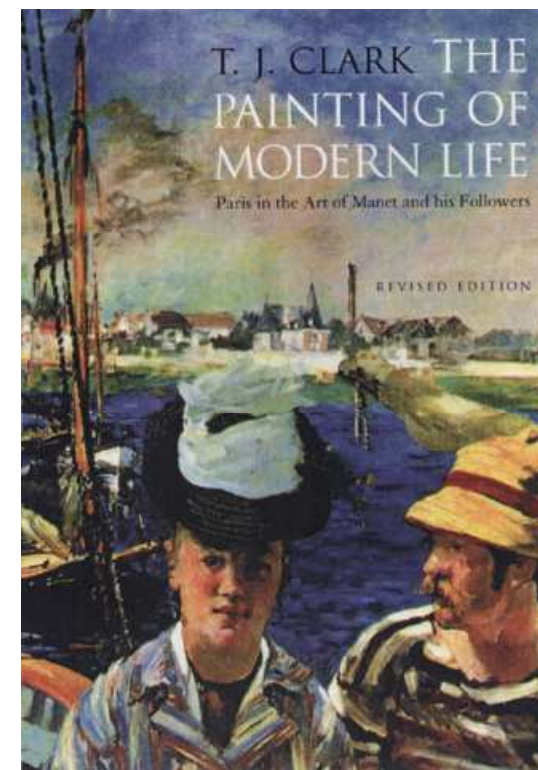

Zaměřuje se zejm. na umění 19. století – buržoazie a zrod moderního umění (Courbet) – umění není možné abstrahovat od historické reality, není ale také pasivní součástí „kontextu“ – je to součástí společenských procesů, na jejichž formaci se jako vizuální reprezentace podílí.

Umění a politika (ekonomické zájmy) tvoří interpretační jednotu – celé modernistické hnutí interpretuje v sociálním slova smyslu – emancipace nižší střední třídy stojí za vývojem moderního umění (ideově je tím anti-akademismus Maneta)

Timothy J. Clark (nar. 1943) a revize marxistického přístupu k dějinám umění:
analýza širokého pole sociálních vztahů mezi umělci, uměleckými díly a „institucemi“

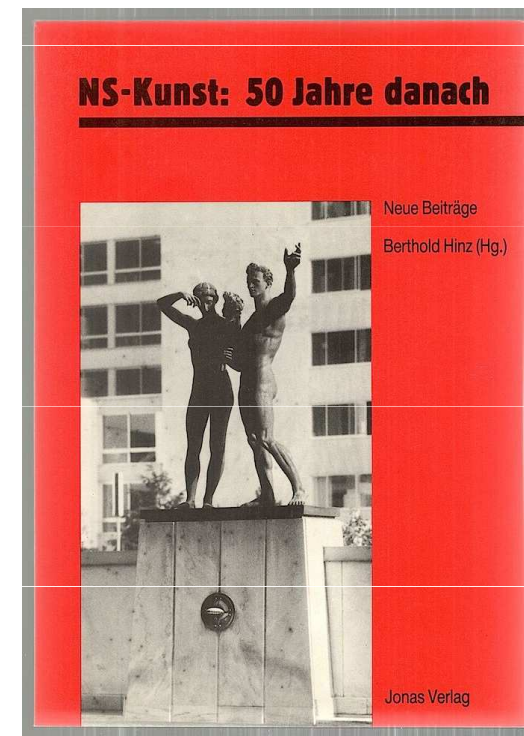
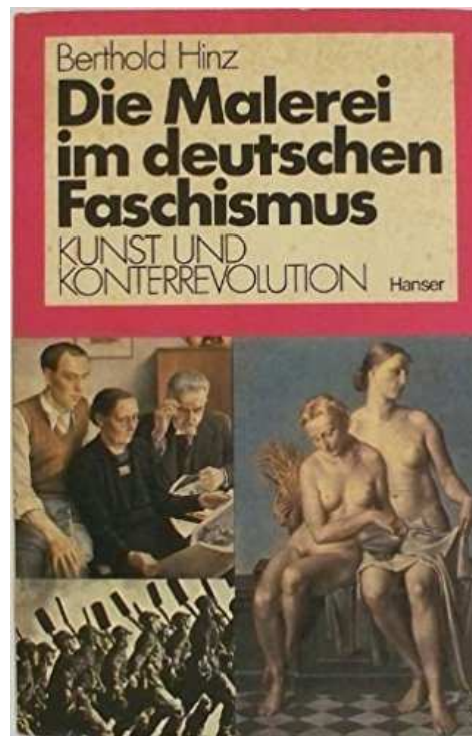

Ne-marxistické sociální dějiny umění

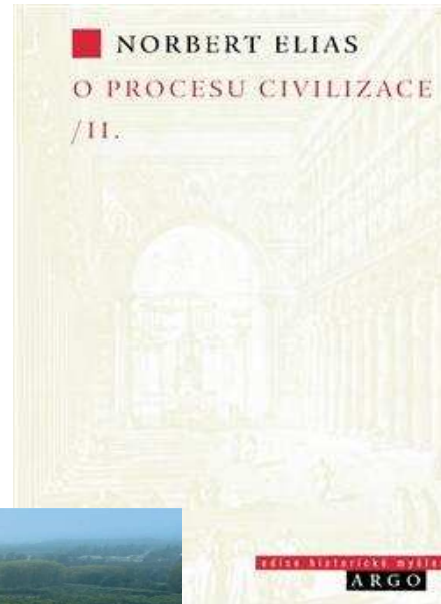
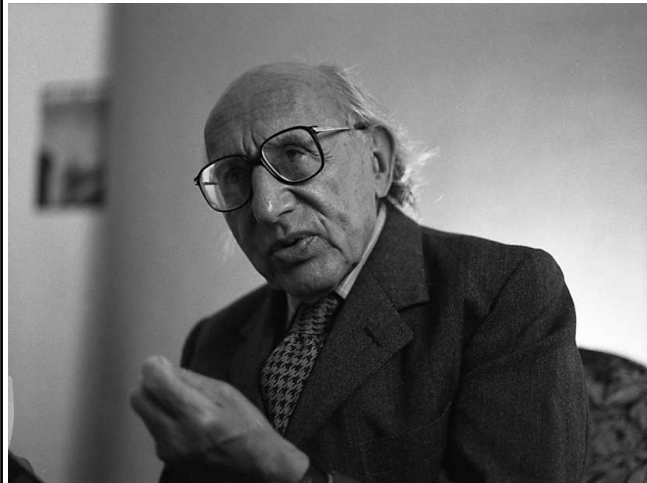
Marxistická inspirace dějin umění přinesla přes četné kritiky potřebnou pozornost k chápání umění jako součásti společenských vztahů a upozornila na roli otázku vztahu jedince a společnosti ve vztahu k interpretaci uměleckého díla.

Ve 2. polovině 20. století ale existují i pokusy o sociologický (sociální) výklad umění i z nelevicových (ne-marxistických) pozic – zaměřuje se přitom nejen na výtvarné umění ale např. i hudbu a masovou komunikaci.

Často se jedná o práce ryzích sociologů, ovšem s nemalým dopadem na interpretační praxi historiků umění.

Norbert Elias (1897–1990)

Významný, dlouho nedoceněný sociolog, studoval i lékařství, filozofii a dějiny umění.

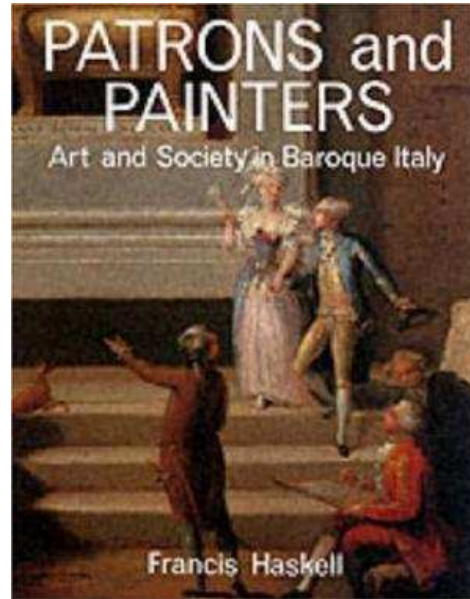
Zvl. zaujetí společenským (a symbolickým) řádem, normami chování v něm – zaujetí zvl. architekturou – podoba staveb (dispozice) je definovaná sociálními vztahy v něm – části mužské/ženské, veřejné/soukromé

Zvl. pozornost dvorské společnosti – role jedince v urč. sociální skupině

Užívá (jako Pierre Bourdieu či jako dříve Panofsky) pojmy (sociální) habitus a mentalita (analogicky francouzské historické školy Annales) – urč. sdílené vzorce chování a myšlení mezi příslušníky urč. sociální skupiny

- *Über den Prozess der Zivilisation*, 1939
- *O procesu civilizace : sociogenetické a psychogenetické studie. I., Proměny chování světských horních vrstev na Západě*, Praha 2006; *O procesu civilizace : sociogenetické a psychogenetické studie. II., Proměny společnosti. Nástin teorie civilizace*, Praha, 2007
- *Die höfische Gesellschaft* 1969

Francis Haskell (1928-2000) – umění, společnost (vkus) a objednavatelé

Britský historik umění (žák N. Pevsnera), posléze působil jako prof. na oxfordské univerzitě. Specializoval se zejména na otázku raněnovověkého vztahu společnosti k umění (otázka vkusu), sběratelstvím a vznikem prvních muzeí. Zajímá jej jak se osobností preference prolínaly s obecnou mentalitou a konvencemi dané společnosti a jejich estetickými a sběratelskými konvencemi.

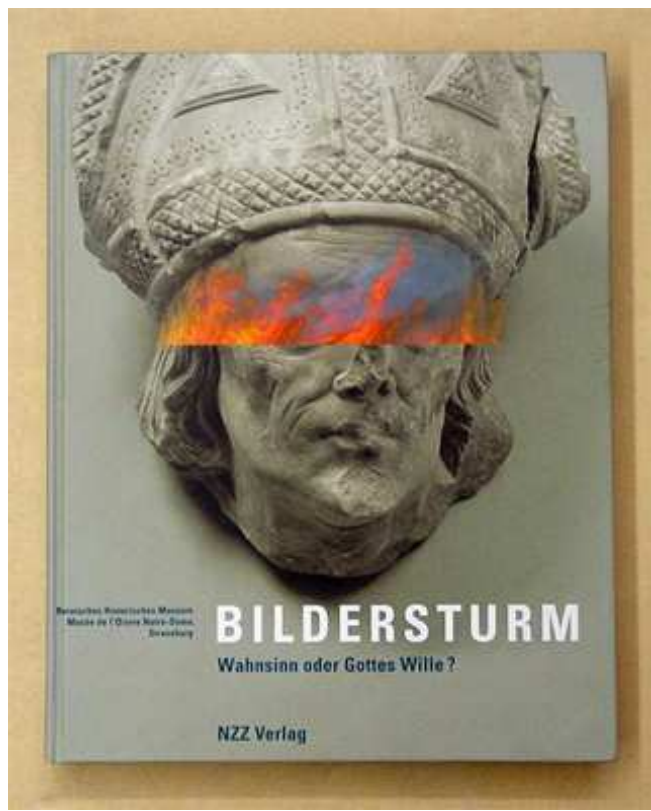
Horst Bredekamp
Kunst als Medium sozialer
Konflikte. Bilderkämpfe
von der Spätantike
bis zur Hussitenrevolution
edition suhrkamp
SV

P. Blickle, A. Holenstein,
H. R. Schmidt, F.-J. Sladeczek (Hrsg.)
**Macht
und Ohnmacht
der Bilder**
Reformatorischer Bildersturm
im Kontext
der europäischen Geschichte

Oldenbourg

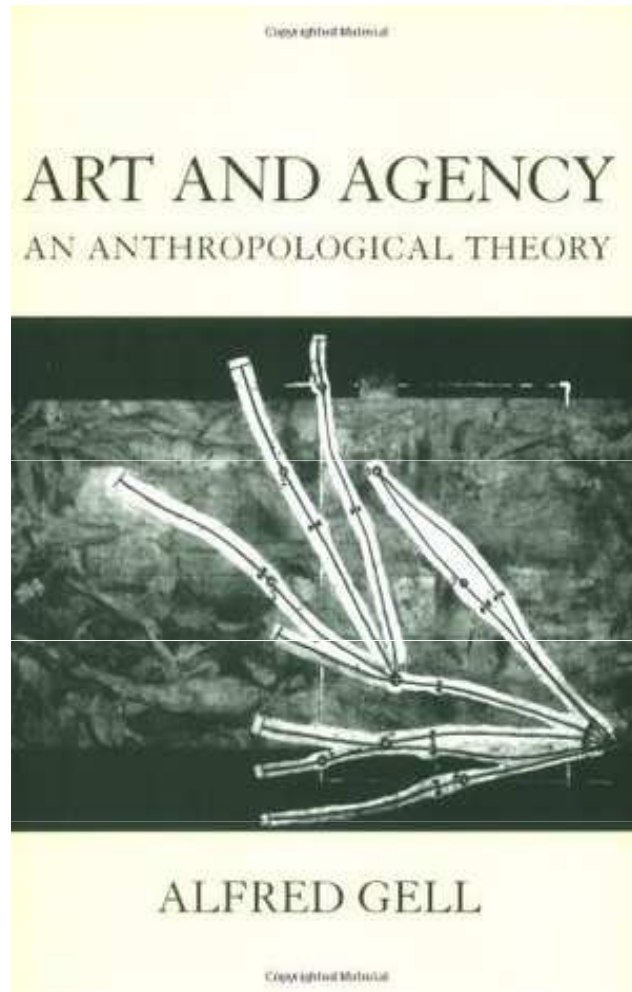

Horst Bredekamp

Peter Jezler, Jean Wirth

Alfred Anthony Gell (1945-1997), britský sociální antropolog – vlivná práce sledující zejm. na etnografickém materiálu roli umění jako mediátorů sociálních vztahů – instrumentální (ne-estetická) role uměleckých předmětů

Potlačení estetického výměru uměleckého díla ve prospěch jeho chápání jako produktu sociální praxe.

„Objekt“ díla je vnímán jak „hráč“ podílející se v komplexním společenském „matrixu“ na utváření či aktivování sociálních vztahů.

(1998)

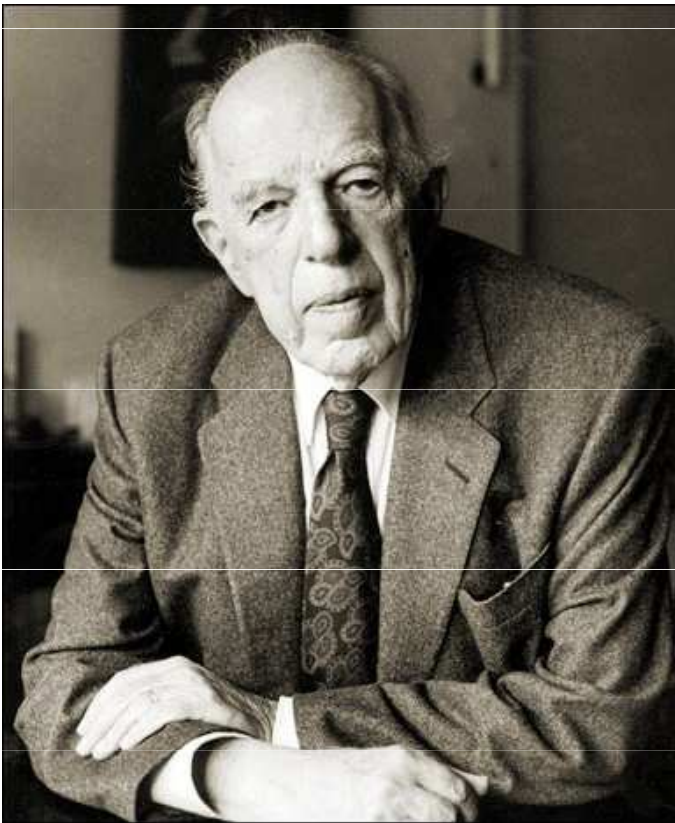
Dějiny umění – psychologie a psychoanalýza

Vedle sociologických přístupů (zvl. z pozic marxismu) se jako další „heteronomní“ přístupy ve 20. století objevily postupy psychologie a psychoanalýzy.

Některé z oblastí zájmu psychologie umění:

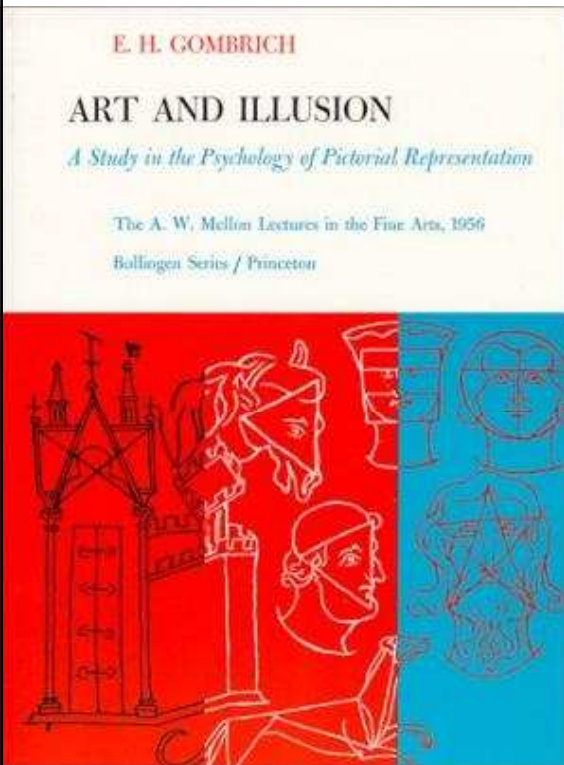
- 1) Motivace a záměr z hlediska osobnosti – vnitřní pohnutky umělce, objednavatele, ale třeba historika umění (zvl. od 70. let 20. století)
- 2) Percepce – jak naše dívání vede k pochopení smyslu uměleckého díla
- 3) Psychoanalytický pohled – v duchu Freudova konceptu nevědomí a jeho dopadu na vznik díla, ale i jeho recepce divákem v rámci jeho osobnostní a psychické charakteristiky

Ernst Hans Gombrich (1909-2001)

- *Art and Illusion. A Study in the Psychology of Pictorial Representation.* London: Phaidon 1960
- *The Image and the Eye: Further Studies in the Psychology of Pictorial Representation.* Oxford: Phaidon 1982
- *The Sense of Order. a Study in the Psychology of Decorative Art.* Oxford: Phaidon 1979
- *The Uses of Images. Studies in the Social Function of Art and Visual Communication.* London: Phaidon 1999

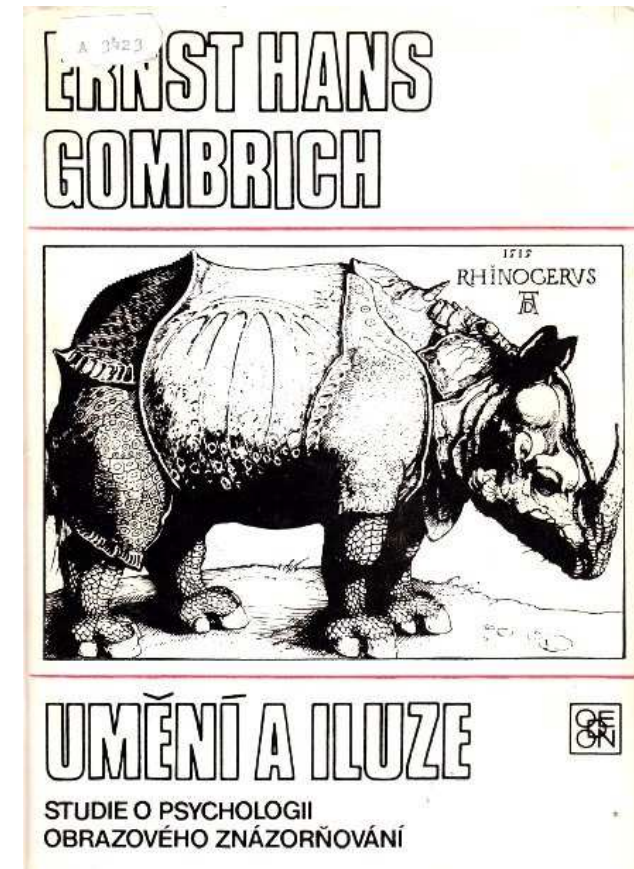
Art nad Illusion. A Study in the Psychology of Pictorial Representation (1960)

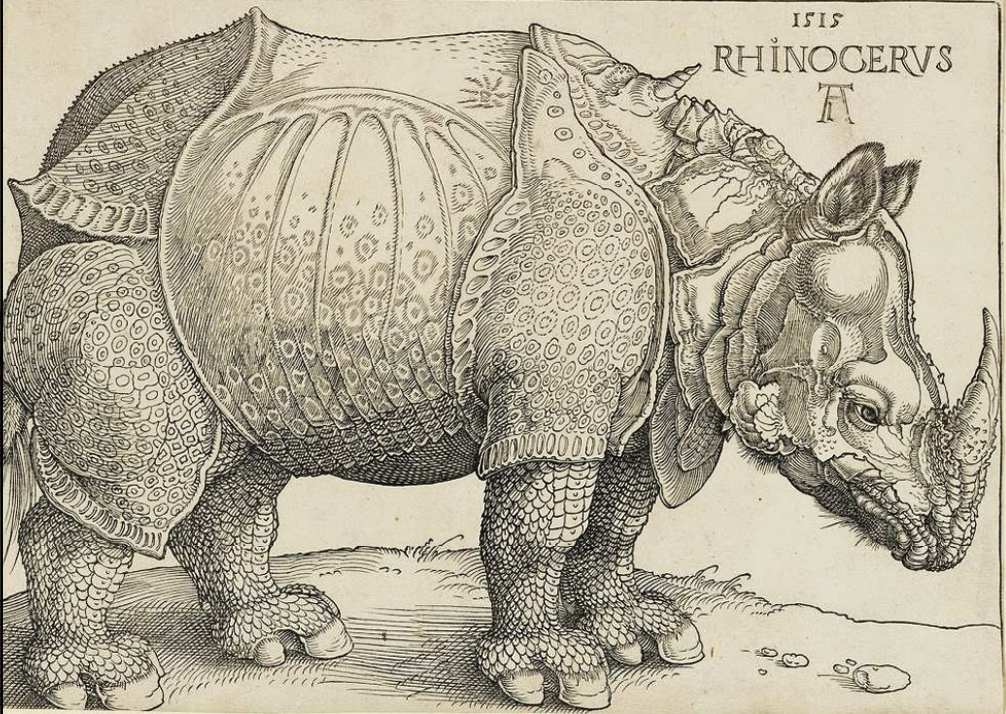
1. Drawing by ALAIN

© 1955 The New Yorker Magazine, Inc.

Konvence zobrazování: *Making precedes matching*

ach Christus gepurt. 1713. Jar. Abt. j. May. Hat man dem großmichtigen König von Portugal. Ein amell gen Lyfakona pracht auf India ein sollich lebendig Thier. Das nennen sie Rhinoceros. Das ist hie mit aller seiner gestalt Alconderf. Es hat ein fard wie ein gespeckte Schildkrot. Und ist vs dicken Schalen vbelge fastt. Und ist in der groß als der Salfande der nyderreichtiger von paynen/ und fastt wechastig. Es hat ein scharff starck Horn von auff der nafen/ Das begynnt es albet zu wegen wo es bey staynen ist. Das dinstig Thier ist des Salfis tode feyndt. Der Salfande fürcht es fastt vbel/ dann wo es In ankumde/ so Laufft In das Thier mit dem kopff zwischen dye forden payn und reysf den Salfande viden am pauch auff erwirgt In/ des mag er sich nit erwehren. Dann das Thier ist also gewapent/ das In der Salfand nichts kan thun. Sie sagen auch das der Rhynoceros Schnell/ Straydig und Listig sey.

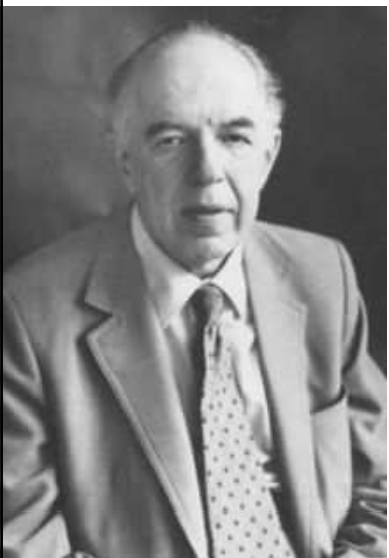
*Pictures are relational models of reality
A picture never resembles anything so much as
another picture*

Autor (představa a umělecká tradice
zobrazování)

-
Divák (představa a vizuální zkušenost)

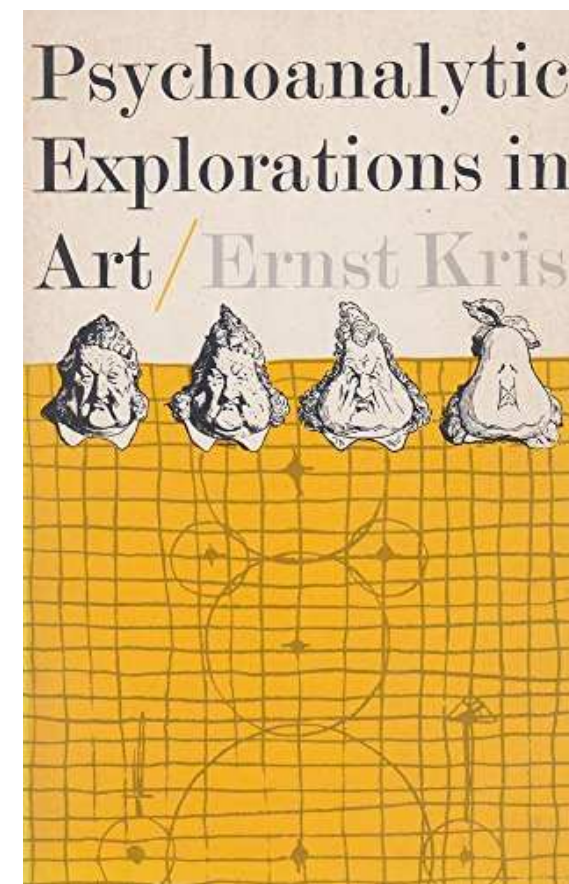
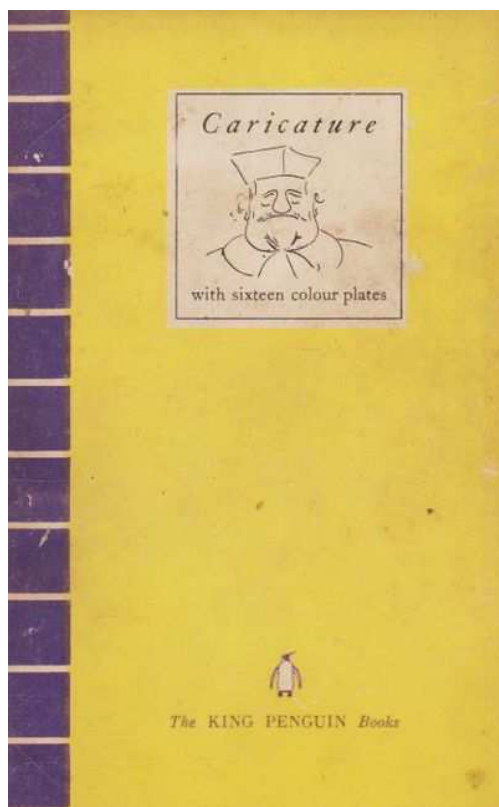
Dívání: aktivní rekonstrukce světa

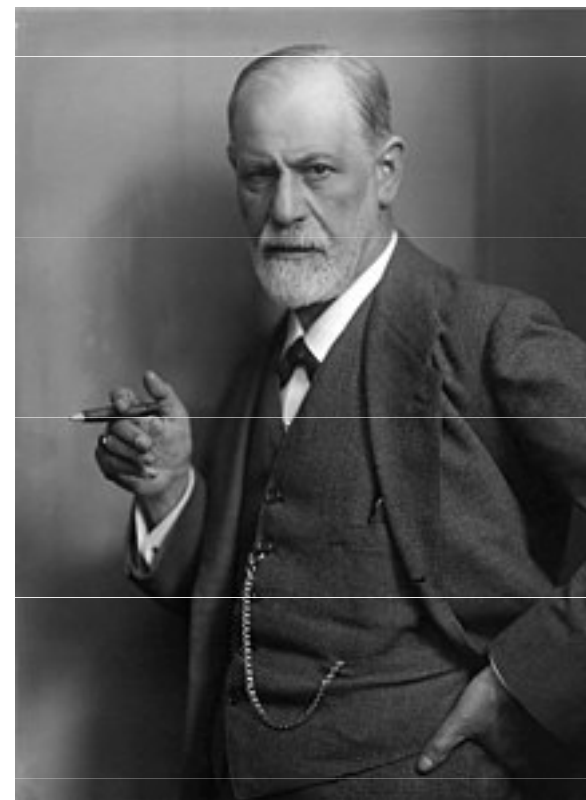
E. H. Gombrich (a Ernst Kris) *The Principles of Caricature*, *British Journal of Medical Psychology* 17, 1938, s. 319-42

Využili Freudovo téma „vtipu“ (*Vtip a jeho vztah nevědomí*, 1905) jako klíče k pochopení umělecké kreativity a vyrovnávání se se světem prostřednictvím zesměšnění a deformace skutečnosti (vztah mentálního života jedince a jeho sociálního situování)

Psychoanalýza a umění

- Vychází z prací Sigmunda Freuda (1856-1939)
 - z teze o zásadní roli podvědomí a nevědomí. Dle Freudova názoru většina lidského myšlení a jednání je automatická, mimo kontrolu vědomí.
- Zvláště **nevědomí** je pro pochopení podstaty člověka cenná oblast, v níž se skrývají z vědomí vypuzené myšlenky a praktiky, „odstraněné“ pro svou neslučitelnost s uvědomovanými si normami. Toto vytěsněné myšlení se však nějak projevuje – nejčastěji ve formě snů, nutkavých či nekontrolovaných činností. Tyto vytěsněné skutečnosti člověk buď popírá, anebo je tzv. **sublimuje** – transformuje do jiné činnosti (mj. i kreativní/umělecké).
- Z Freuda vycházejí zčásti i feministické dějiny umění – Oidipovský komplex je dle toho vrozeným stereotypem mužské patriarchální dominance.

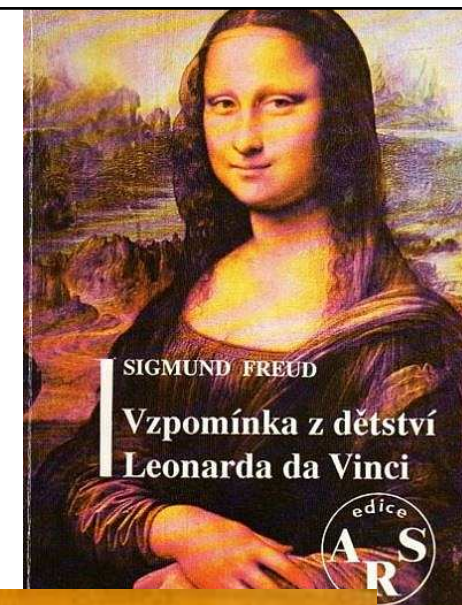

Freud samozřejmě nebyl historikem umění, s prameny nijak nepracoval. Pouze transponoval výsledky své klinické praxe do výkladu povahy některých umělců (da Vinci, Michelangelo) prostřednictvím jejich děl, v nichž se měly sublimovat jejich podvědomé představy a touhy.

S. Freud, *Eine Kindheitserinnerung des Leonardo da Vinci*, 1910

Pokus vysvětlit umělce skrze obraz, na základě Freudovy základní teze o kořenech lidské identity v dětství, v níž je mj. potlačován sexuální pud ke svým rodičům. Pramenem se mu stává i dokumentovaný sen da Vinciho, ale i obraz sv. Anny Samatřetí, do níž se projektují obě da Vinciho matky (vlastní, která jej opustila, i macechy) Freud tak rekonstruuje da Vinciho jako neurotika, pro jehož odhalení jsou obrazy klíčem.

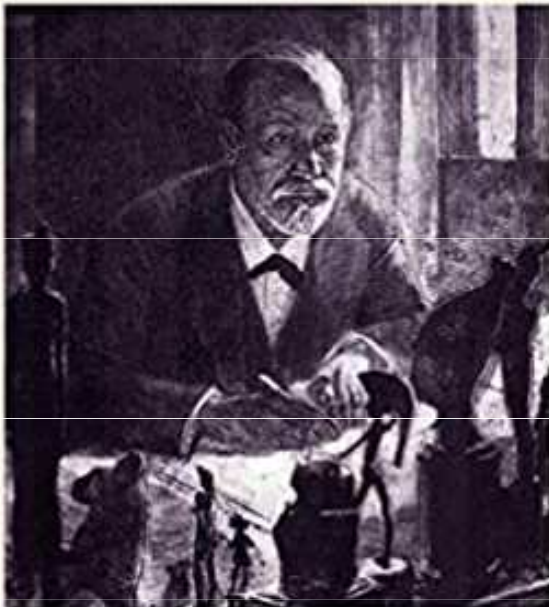
Tím se Freud blíží ikonografickému / ikonologickému výkladu – obraz je hádankou, který je dešifrován s ohledem na jeho motivaci a odhalení skrytého symbolismu

NEW INTERVENTIONS IN ART HISTORY

Psychoanalysis and the Image

edited by Griselda Pollock

Griselda Pollock (nar. 1943)

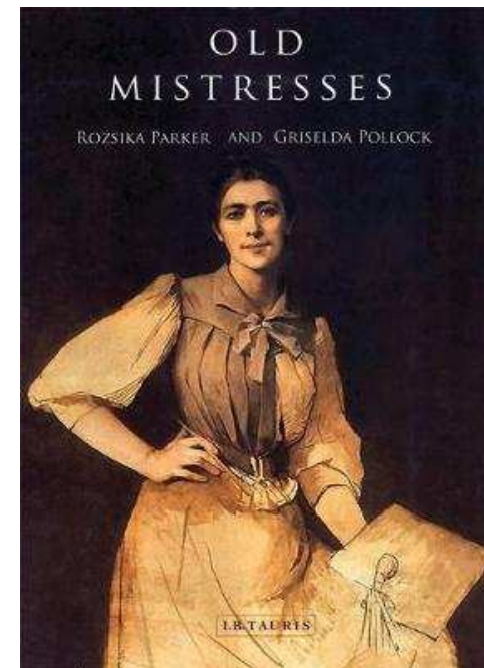
edited by
GRISELDA POLLOCK

**VISUAL POLITICS
OF PSYCHOANALYSIS**
art and the image in post-traumatic cultures

Dante Gabriel Rossetti, Monna Vanna, 1866

Griselda Pollock: směs reality a fantazie obrazu není jen projevem fetišizace ženy, ale i jako podvědomé obnovování pocitu sounáležitosti s matkou, resp. vyrovnávání se s její ztrátou

WOMAN AS SIGN IN
PRE-RAPHAELITE LITERATURE:
A STUDY OF THE
REPRESENTATION OF
ELIZABETH SIDDALL

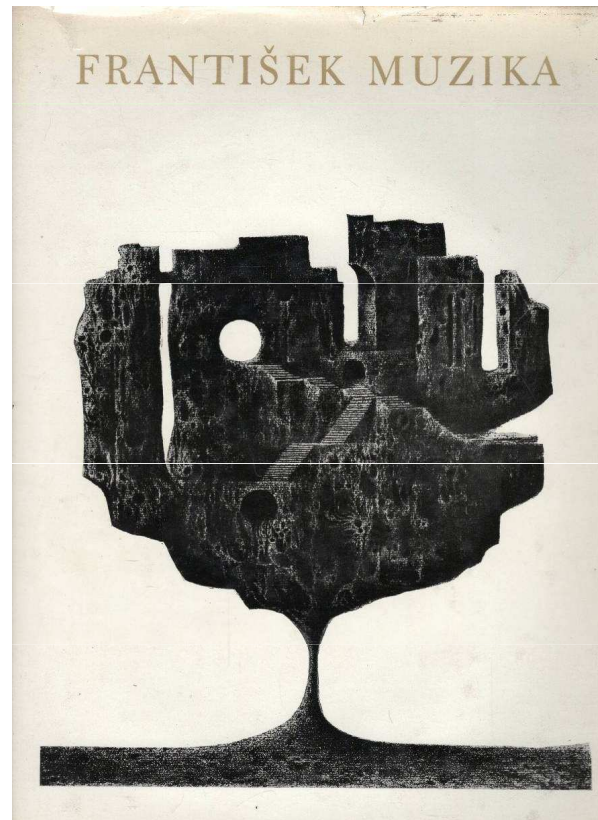
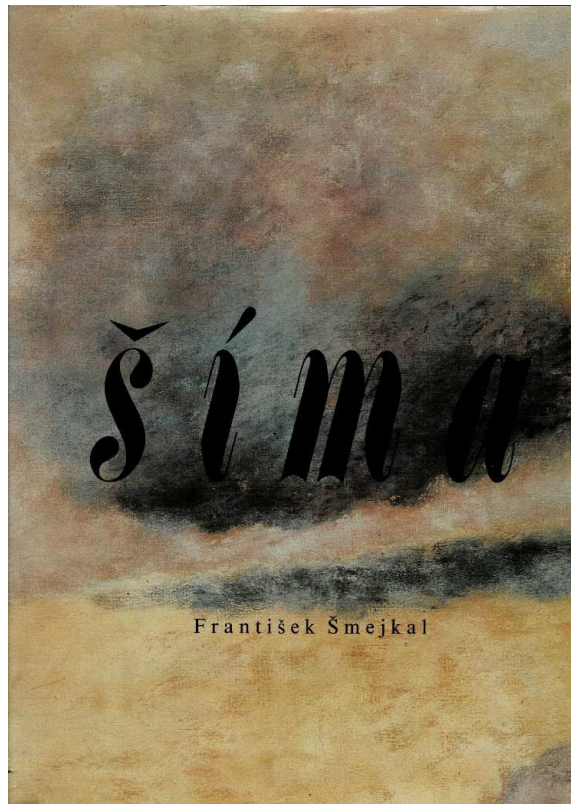
DEBORAH CHERRY AND GRISELDA POLLOCK

Elizabeth Siddall was a girl of quite remarkable beauty with whom Rossetti fell totally in love. Already obsessed by the life and writings of Dante his namesake, it would have been surprising if he had not responded positively to a girl who seemed ideally suited to become his own Beatrice. Discovered one day in 1850 by Rossetti's friend Walter Deverell in a milliner's shop off Leicester Square she was soon sitting for all the Brotherhood and their friends as well. But after 1851 she only sat to Rossetti with whom she developed an increasingly close relationship, and from whose paintings of the next ten years her features are seldom absent. We know what she looked like, both from her presence as a model in a dozen or more paintings, and also from the large number of surviving portraits which Rossetti made of her over the years until her death in 1862. Extraordinarily moving and poignant as these drawings are, and I would argue that taken together they comprise Rossetti's most individual and personal artistic achievement, without precedent or parallel, they still leave Lizzie's character an enigma, and the exact nature of their relationship a puzzle. That Rossetti's drawings do not exaggerate or distort her beauty is clear when we consider contemporary paintings or descriptions of her by others: 'Tall, finely formed, with a lofty neck and regular yet somewhat uncommon features, greenish blue unsparkling eyes, large perfect eyelids, brilliant complexion, and a lavish wealth of coppery golden hair.' But she was consumptive and her health was to become a constant cause of concern. The frail and melancholy personality that so many of Rossetti's obsessive drawings evoke. . . . One cannot help relating the interminably unhappy love affair and the pathos of the beautiful yet melancholic and fatally ill Lizzie to the dominant features of the paintings that Rossetti was to produce through the 1850's.

This extract from a popular monograph, *Dante Gabriel Rossetti* (1975), typical of the Pre-Raphaelite literature of the 1970s, rehearses the common knowledge about Elizabeth Eleanor Siddall (1829-62).¹ In the Pre-Raphaelite literature

František Šmejkal (1937-1988)

Ojedinělý český historik umění, který se na výkladu imaginativního, poetického a surrealistického umění snažil vysvětlit kořeny děl a inspirace umělců /zvl. Šíma, Muzika, Štýrský, Toyen) v archetypální symbolice (posvátné kameny, kosmické vejce).

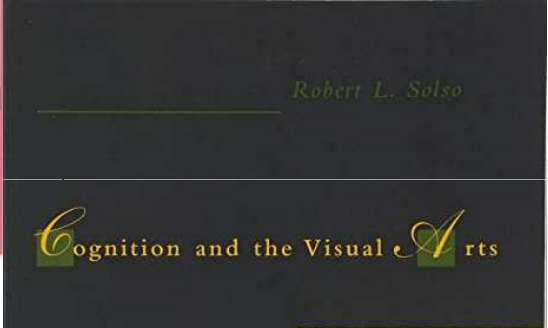

Aktuální kognitivní vědy:
neurovědy – neuroarthistory.

The Psychology of Art and
the Evolution of the Conscious Brain

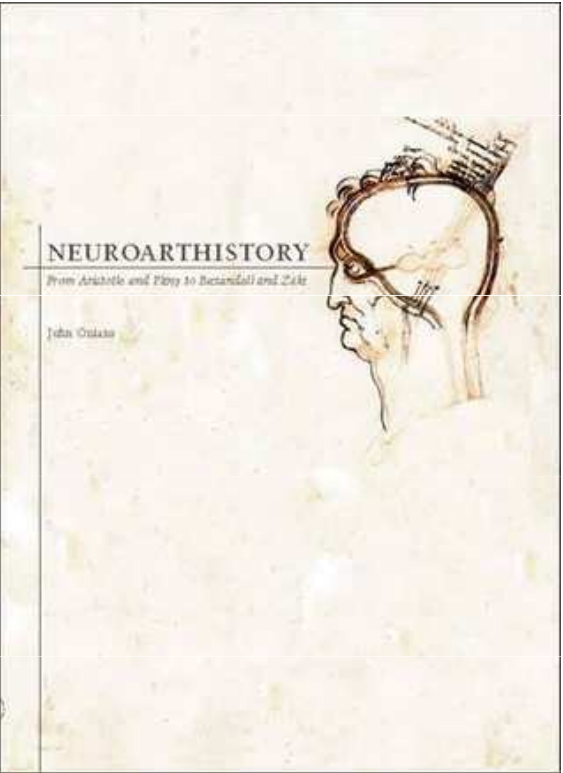

Robert L. Solso

Cognition and the Visual Arts

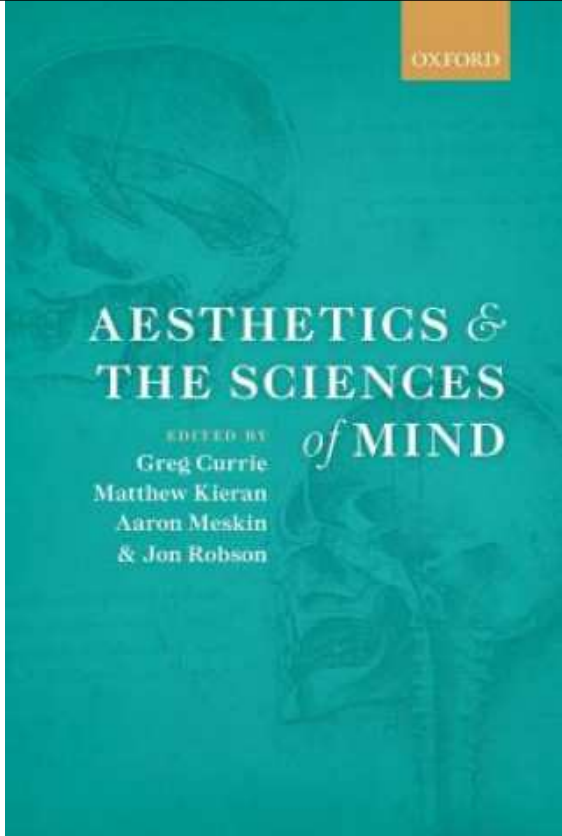
Robert L. Solso

NEUROARTHISTORY

From Aristotle and Plato to Descartes and Zeki

John Onians

AESTHETICS &
THE SCIENCES
of MIND

EDITED BY
Greg Currie
Matthew Kieran
Aaron Meskin
& Jon Robson

OXFORD

John Onians – Semir Zeki: Neuroarthistory

Ladislav Kesner – Neuroestetika a kognitivní vědy (emoce, prožitek, recepce)

ABY WARBURG

Porozumět dějinám umění a kulturní historii

Ladislav Kesner (ed.)

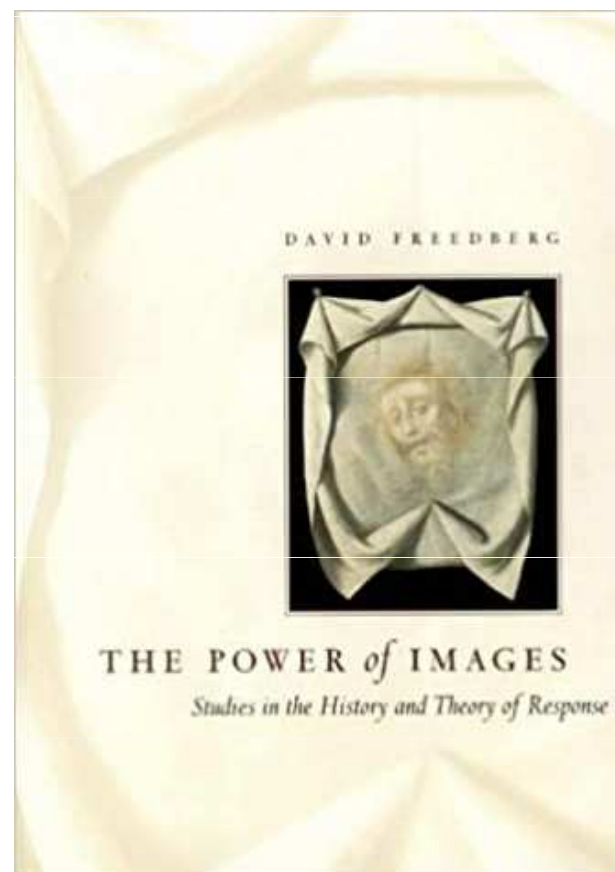
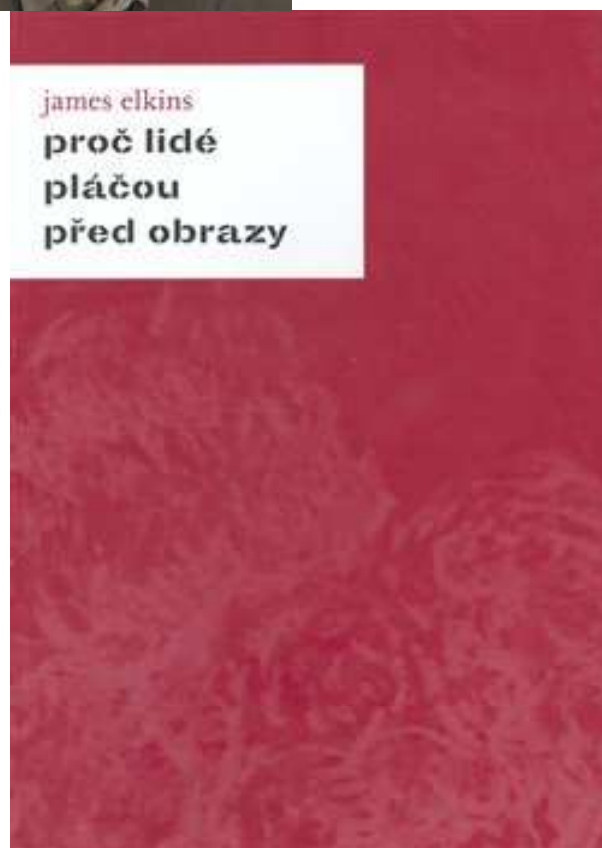

Bundes- & Prinzpal-Bibliothek / Abmythos-Veranstaltung

Emoce: percepce: interpretace
(James Elkins; David Freedberg)

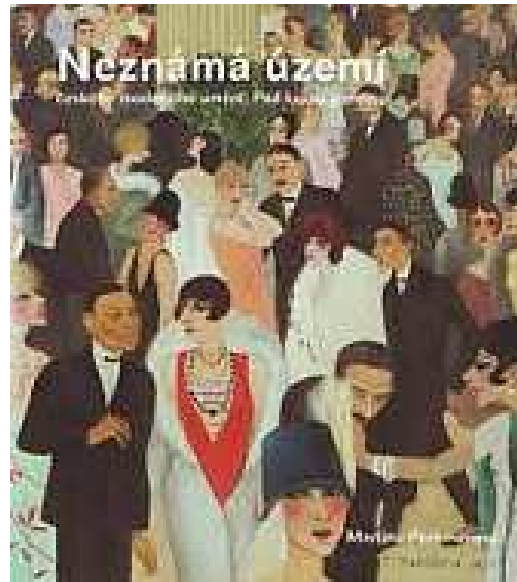

Feminismus a dějiny umění

How can we write history "otherly"? (L. Nochlin)

Martina Pachmanová (nar. 1970)

Od 60./70. let se výrazně akcelerovalo díky ženám umělkyním, které o sobě dávaly čím dál více vědět a upozorňovaly na nerovnost v přístupu ke své prezentaci v galeriích

Např. Judy Chicago, *The Dinner Party*, 1979 – jména 999 slavných žen – odkazuje na patriarchální dominanci světa i umění.

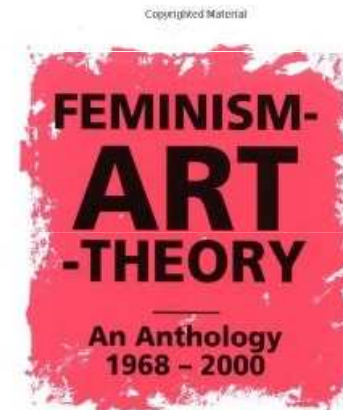
Dnes plně etablovaný trend současného umění tematizující problematiku feminity a zvl. nerovnosti, ale nejen to – řada nových témat v kontextu 3. vlny feministického hnutí
Elizabeth A. Sackler Center for Feminist Art, Brooklyn Museum (2007)

Feministické dějiny umění patří spolu s marxisticky a sociologicky orientovaným dějepisem umění k těm přístupům, které odmítají formalistický pohled na umění (a vnitřní logiku jeho vývoje) a preferují kontextuální perspektivu a vliv vnějších.

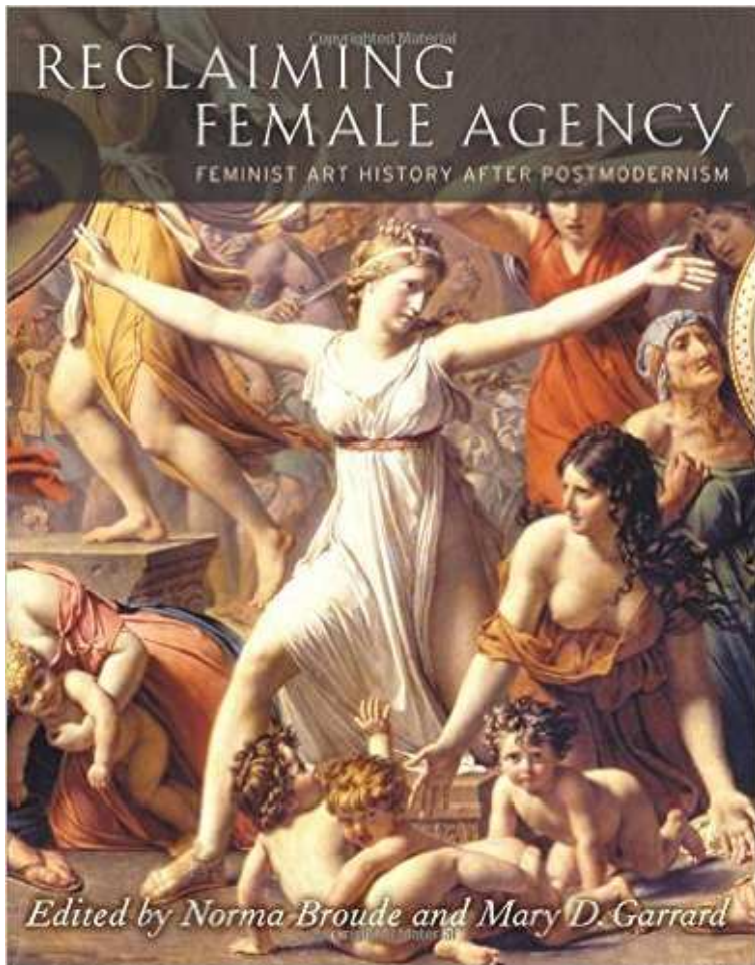
Oproti marxismu se domnívají, že této vliv není výhradně ekonomický, ale složitější, má více příčin – zejm. sociální postavení žen, jejich nerovnost a utlačování, které se v minulosti a různých kulturách proměňovala a reflektovalo v umění .

Od počátku spojeno s aktuální politickou agendou a uměleckou praxí, která výrazně proměnila/obohatila akademický diskurz dějin umění – zvl. od 70. let 20. století.

Edited by
Hilary Robinson

Základní pojmy feministické teorie:

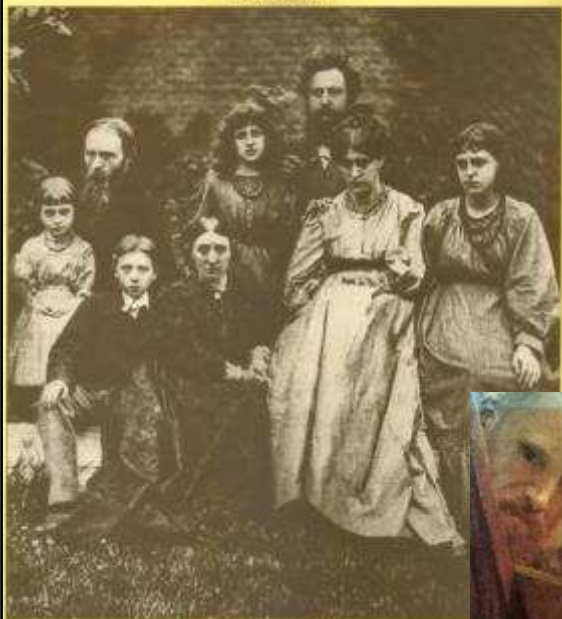
- 1) **Patriarchát:** nadvláda mužů/otců, která ovládá tradičně celou civilizace – obchod, vládu, umění, náboženství...
- 2) **Sexismus:** diskriminace žen – pouze z toho důvodu, že jsou ženami

Řeší se:

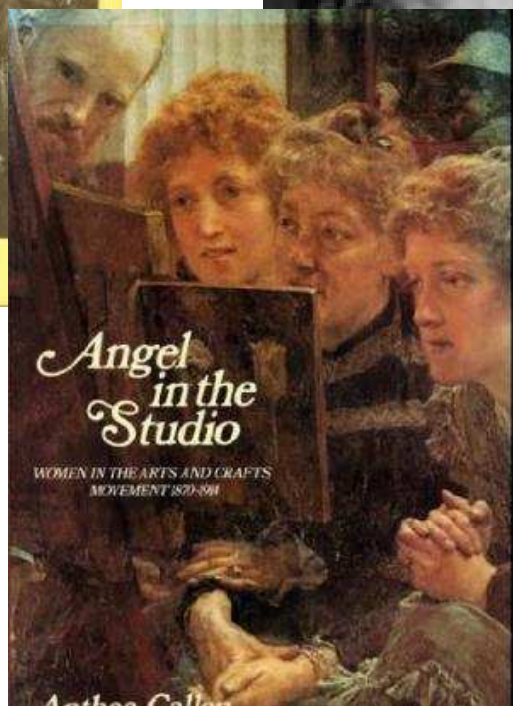
- Role diváka a prezentace ženského těla v umění: Pozice ženy jako uměleckého objektu (stereotypizace, sexuální objekt – sexismus, atributy pasivity, poddajnosti, zranitelnosti, obraz ženy je ovládán mužem – *male gaze*)
- Sex – gender (ne ve smyslu esencialismu/biologického faktu, ale jako preskriptivní konstrukt sociální, kulturní)
- Jak umění reflektuje charakteristické vlastnosti žen (pasivita, citlivost...), které však nejsou dle tohoto výkladu biologicky determinovány, ale jsou sociálně konstruovány – v negativním slova smyslu (slabé, to „druhé“ (S. de Beauvoir) pohlaví)
- Z pozice marxismu – sexismus je důsledkem ekonomické nerovnosti, resp. patriarchální ekonomické organizace společnosti – dopad na uměleckou praxi

WOMEN IN THE ARTS AND CRAFTS MOVEMENT

1870-1914

Anthea Callen

Anthea Callen, britská historička umění a malířka

Mj. studovala sociální pozadí hnutí Arts and Crafts, kde ženy byly hlavními tvůrkyněmi produktů, ale nebyl z pozice anti-feministických vůdčích osobností hnutí nijak prezentovány.

V jedné z posledních knih se zabývá dalším velkým tématem feminist. Dějin umění – ztvárňováním žen – zde v díle E. Degase.

- The Spectacular Body: Science, Method and Meaning in the Work of Degas, 1995
- Callen, A & Brauer, F, eds. Art, Sex and Eugenics: Corpus Delecti, 2008

Linda Nochlin (1931-2017)

Severoamerická průkopnice feministického dějepisu umění

Iniciační studie „Why have there been no great women artists? (1972)

- důvodem není, že by neexistovaly, resp. nemohly by být - ovšem správnou reakcí není vyhledávat zapomenuté skvělé umělkyně minulosti a vyrovnávat je s muži. Klíčovým je pochopení, proč se umělkyním nedostávalo pozornosti a vzdělání – ten důvod je socio-historický: mužská dominance v uměleckém světě zamezovala ženám vzdělání a uplatnění – patriarchálně je omezovala v jejich „ženské roli“.

Toto trvá i v agendě dějin umění (dějepis umění, muzejnictví), kde jsou ženy stále tradičně vytěsňovány z „příběhu umění“.

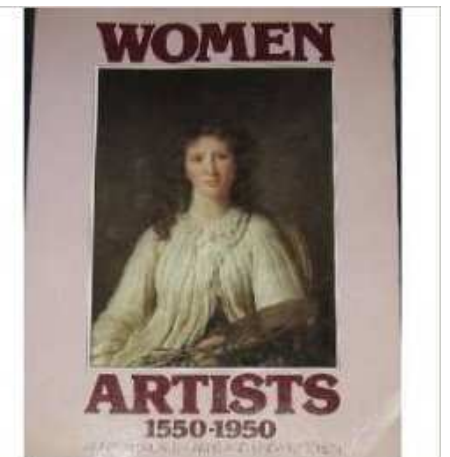
Vytěsňování žen je tedy důsledkem „institucionalizovaného“ společenského předsudku.

**Women, Art, and Power
and Other Essays**

Linda Nochlin

Michael Camille (1958-2002)

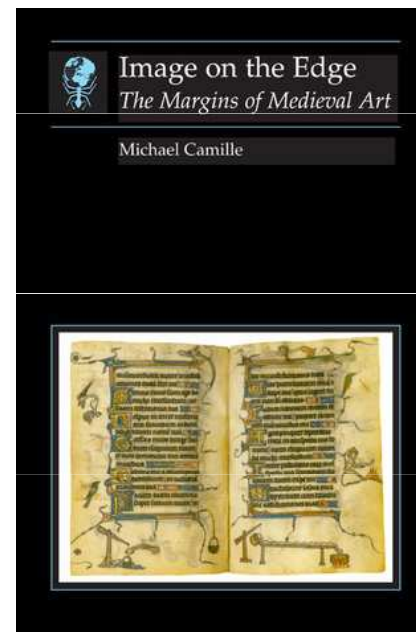
Zkoumání reflexe homosexuálního chování ve středověkých rukopisech – v marginálních iluminacích

Gay, lesbian, queer theory

– i zde výrazný vliv M. Foucaulta – provázáno emancipací LGBT hnutí – ve svých cílech analogické feminismu – analýza gay a lesbické identity, jejich sociální a kulturní regulace a reflexe v umění zaměřením se na homosexuální osobnosti umělců a podobné motivy v umění.

Dějiny umění zkoumají tato témata dominantně v historické perspektivě jako vždy specificky kulturně podmíněné skutečnosti s konkrétním dopadem na uměleckou praxi a recepci.

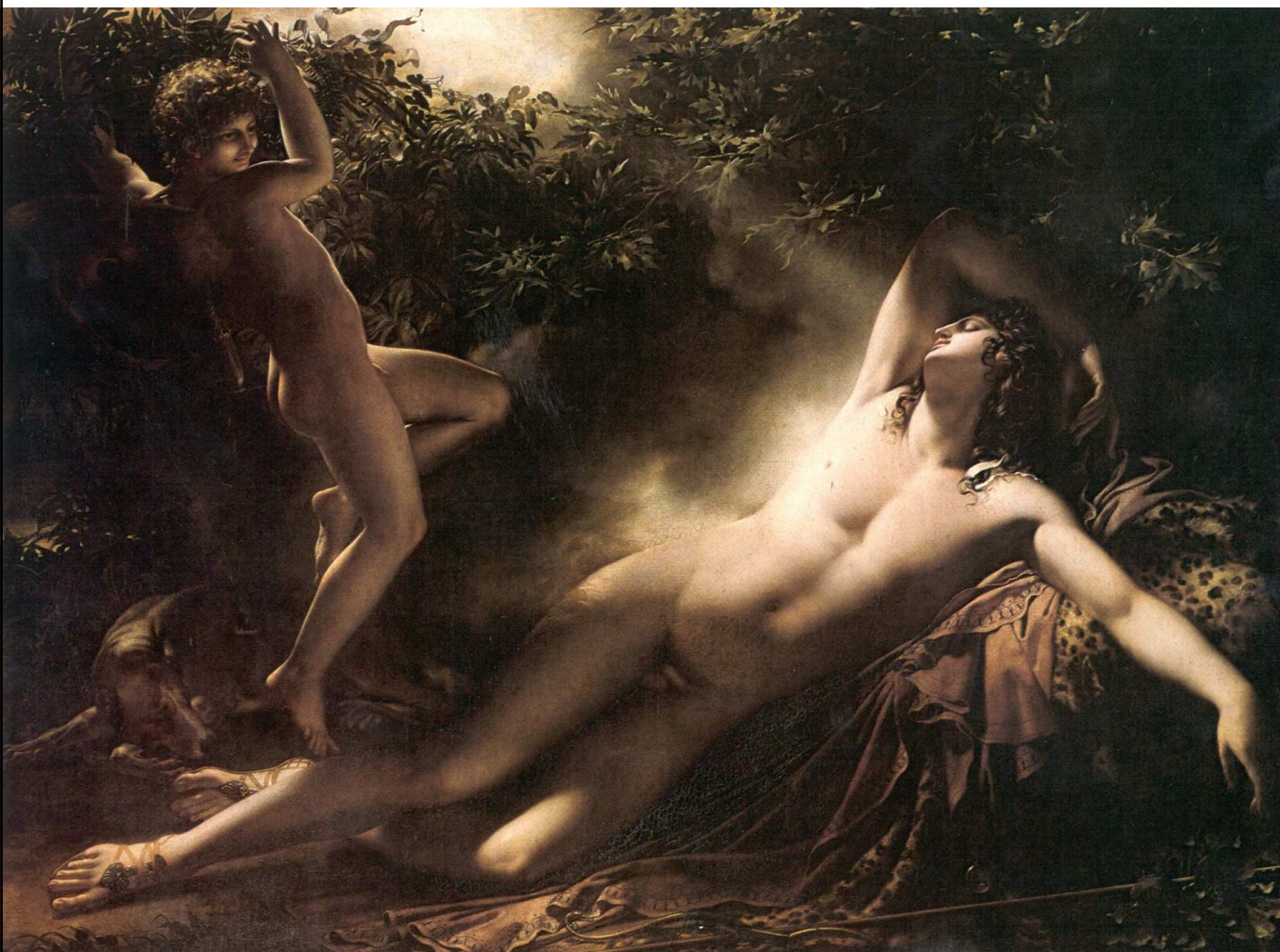
A QUEER LITTLE HISTORY OF ART

ALEX PILCHER

GAY AND LESBIAN STUDIES IN ART HISTORY

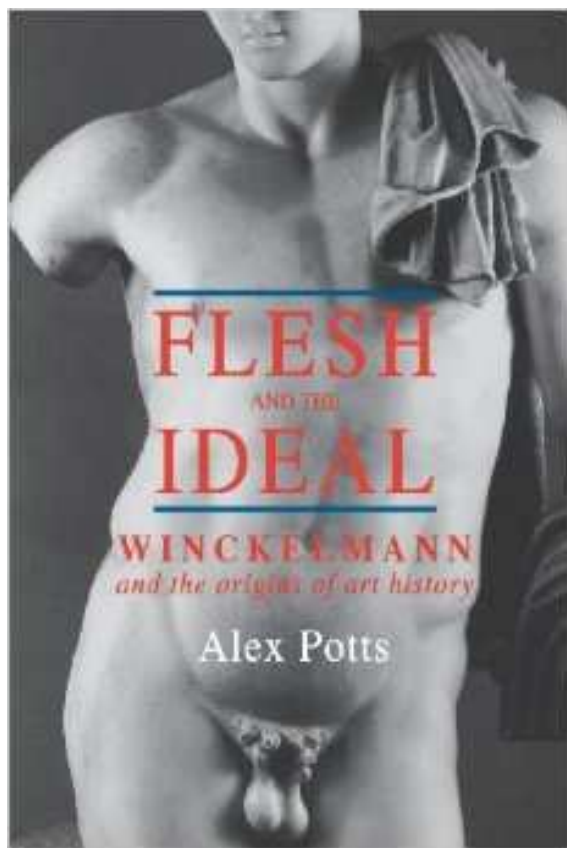
WHITNEY DAVIS
EDITOR

Anne-Louis Girodet-Trioson, Endymion, 1793

Historikové umění, jako např. Whitney Davis analyzují konkrétní obrazy jako výrazy/sublimace homosexuální touhy svých tvůrců.

Americký historik umění Alex Potts (*Flesh and the Ideal*, 1994) se zaměřuje i na historiografickou reflexi problému – typ. analýza Winckelmannova zájmu o řecké sochařství jako výraz jeho vlastní homosexuální orientace a projektování této touhy (ovšem v kontextu sociálním a kulturním, nikoliv psychoanalytickém) do předmětu jeho studia.

Kritická teorie: základní rámec revizionistických úvah, které „kritické“ dějiny umění chápají jako protiklad starších, klasických – „tradičních“

Počátek (jeden z počátku), Světový kongres dějin umění v Berlíně (1992 – K. Moxey, M. A. Holly, W. Kemp, W. Davis ad.) – různorodý soubor iniciativ a přístupů – nikoliv jednotná teorie:

– snaha destabilizovat univerzální „velká vyprávění“ dějin umění

– otevření diskuse pro rozevření dějin umění pestřejším interpretačním možnostem a současně upozornění na limity/nedostatečnosti tradičních dějin umění

Kritická teorie s sebou nese zpochybnění:

- Kánonu dějin umění (uměl. děl) – samy dějiny umění ustrnuly ve svých klišovitých tvrzeních
- Institucí a jejich vědecké neutrality (muzea, univerzity)
- Racionalita uměleckého a historikova subjektu
- Objektivita poznání
- Autonomie oboru DU – je závislý na jiných vědách a především závěry historiků umění vycházející z osobnostní či politicko-ideologické determinace

- Provokativní název knihy z r. 1983 je jedním z hlasů, který se snaží revidovat tradiční dějiny umění (jakkoliv je nezavrhuje), pouze se snaží otevřít nové otázky a témata. Jejich spektrum je bohaté a některé již byly zmíněny např. feministické aj. přístupy.
- Kniha reflektuje pocit, že dějiny umění prošly zásadní změnou, stejně jako jí prošel svět (umění) a není možné přitom zůstat omezen na zažitá metody a interpretační přístupy. Ty totiž, dle některých kritiků, selhaly a ne malý počet „kritických“ historiků umění dokonce viní dějiny umění, že jsou ve svém objektivistickém a pozitivistickém, či humanistickém zaměření **falešné či nefunkční**.
- Domýšlení radikální revize, jež souvisí od přelomu 60. a 70. let s liberálním, postmoderním, post-strukturalistickým či dekonstruktivistickým myšlením, které proměnilo reflexi řady disciplín a neřídka zpochybnilo vůbec pilíře tradiční vědy jako cesty ke zjištění věrohodné skutečnosti. Pocit krize dějin umění (ovšem jen zdánlivé).

„V umění jako v památnících dějin umění se dnes odráží konec jedné tradice, tradice, jejíž ideál spočíval v pojmu dějin umění ve smyslu platného a uznávaného vyprávění o smyslu a průběhu všeobecné historie umění“. – „Konec dějin umění je koncem jednoho vyprávění: buď proto, že se vyprávění mění, nebo proto, že v dosavadním smyslu už není co vyprávět“

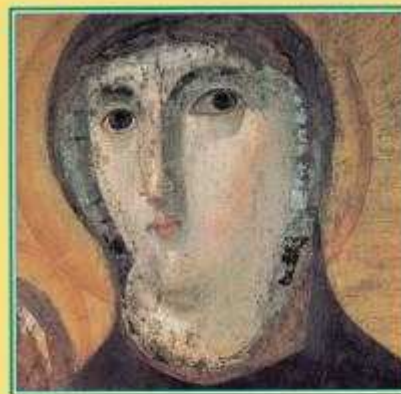
Hans Belting
Bild und Kult
Eine Geschichte des
Bildes vor dem Zeitalter
der Kunst

C.H.Beck

LIKENESS
AND
PRESENCE

A History of the Image before the Era of Art

HANS BELTING

Translated by Edmund Jephcott

Hans Belting

**KONEC
DĚJIN
UMĚNÍ**

Další směry a tendence moderního dějepisu umění: Visual Studies (Bildwissenschaft)

Tradiční dějiny umění dnes nejsou jedinou disciplínou, která si nárokuje studium „obrazů“ (viz rozdílný význam angl. slov „**picture**“ – materiální obraz a „**image**“ – obraz v širším slova smyslu, i „ne-umělecký“ či mentální).

Pole „vizuální kultury“ je mnohem otevřenější než svět „kanonických“ uměleckých děl, jakkoliv se rozšiřující v kontextu multikulturalismu, feminismu, LGBT studies či global art history. Zahrnuje jednak zájem o neumělecké či periferní artefakty (ale i ve starším, např. středověkém umění), ale především se zajímá o způsob zobrazování a recepce (dívání se). Dnes zahrnuje široké spektrum oborových pohledů v rámci kulturních dějin, dějin umění, kritické teorie, filozofie, media studies či antropologie, a pokrývá řadu oblastí (film, herní průmysl, vědecké či informační obrazy a ilustrace a dokumentace, reklama a TV, internet).

Přes obavy, že se dějiny umění rozplynou v širokých vodách vizuálních studií, je dnes zřejmé, že svébytnost historické disciplíny dějin umění trvá a její specifikum je nejen v historické perspektivě, ale především v koncentrací na vysvětlování významu uměleckých děl, nikoliv v pokrývání veškeré obraznosti. To nijak nebrání tomu, aby i dějiny umění neparticipovaly na cílech vizuálních studií – např. problematika imaginace, mediální působení obrazů, a to i ve starších obdobích.

Specializované akademické prostředí

Visual Studies Dpt. at the University of Pennsylvania

Visual and Cultural Studie, UNI Rochester

Department of Visual Studies, Toronto, Karáčí...

Department of Art, Film, and Visual Studies, UNI Harvard

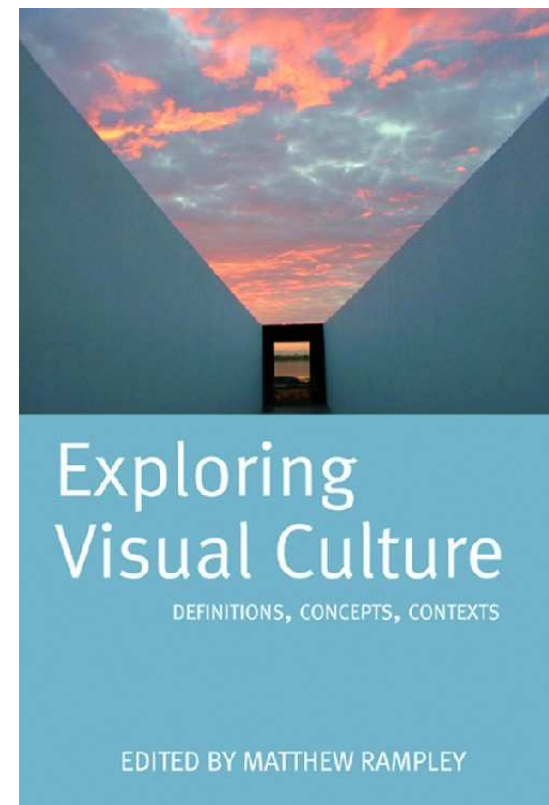
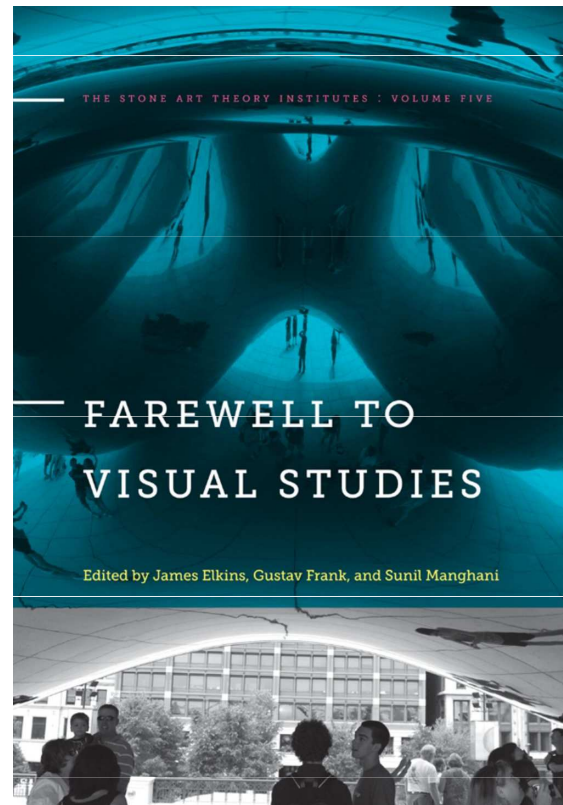
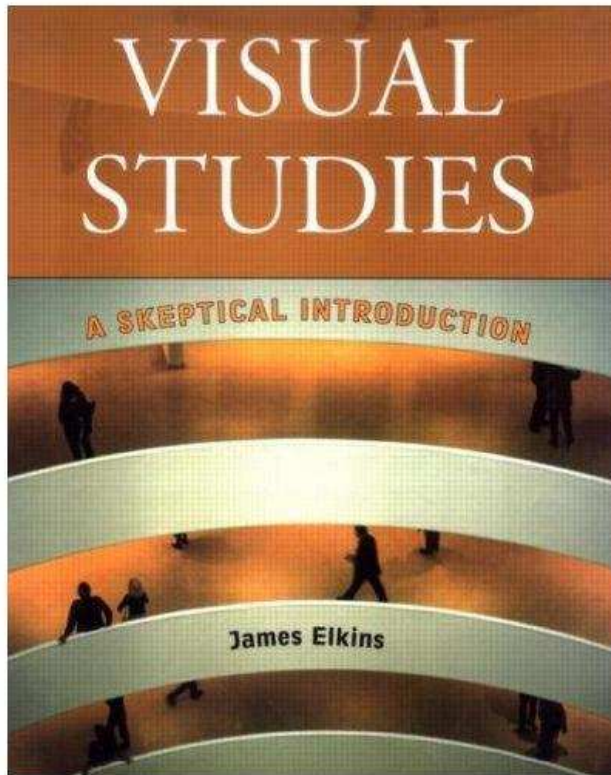
Department of Art History & Visual Studies, UNI Victoria

....

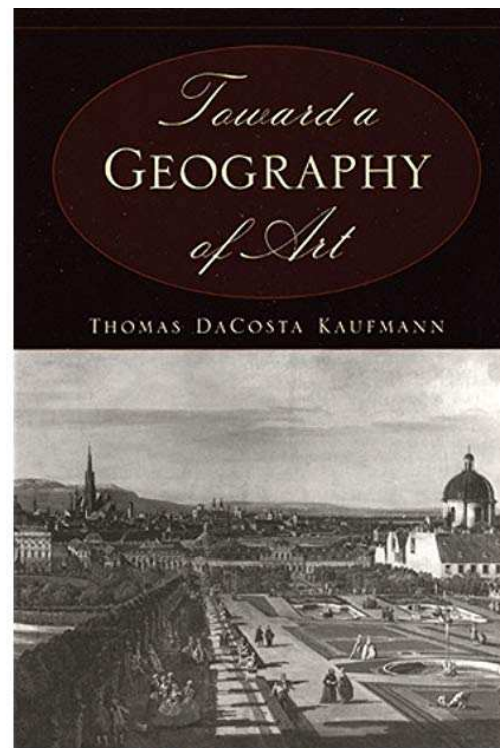
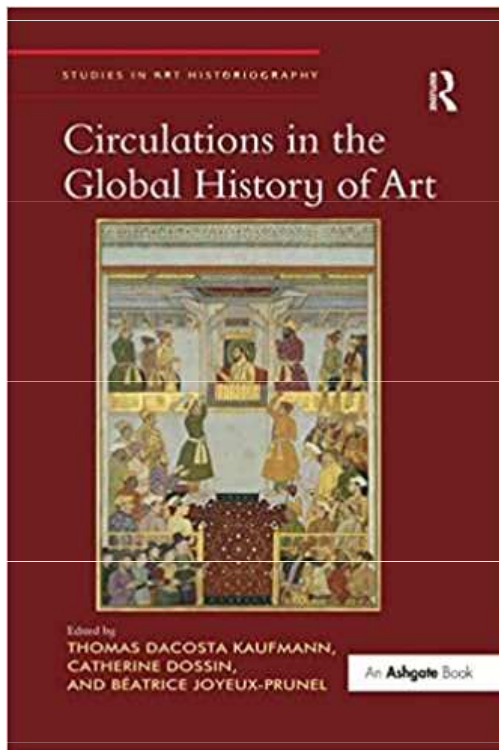
Specializované časopisy

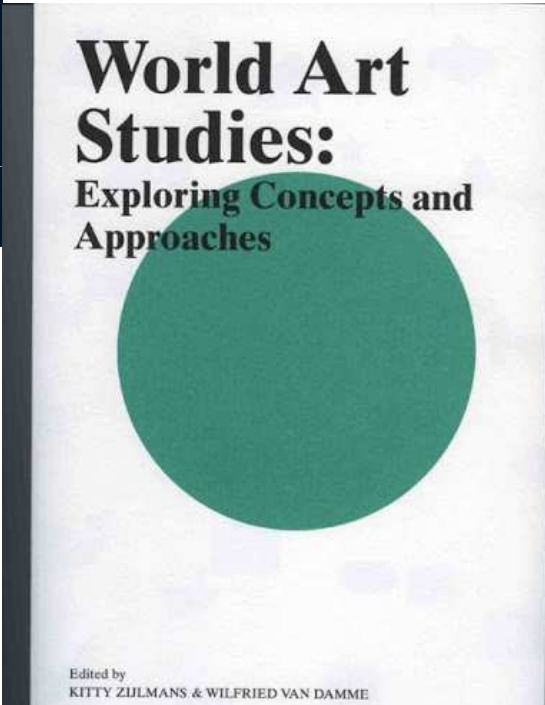
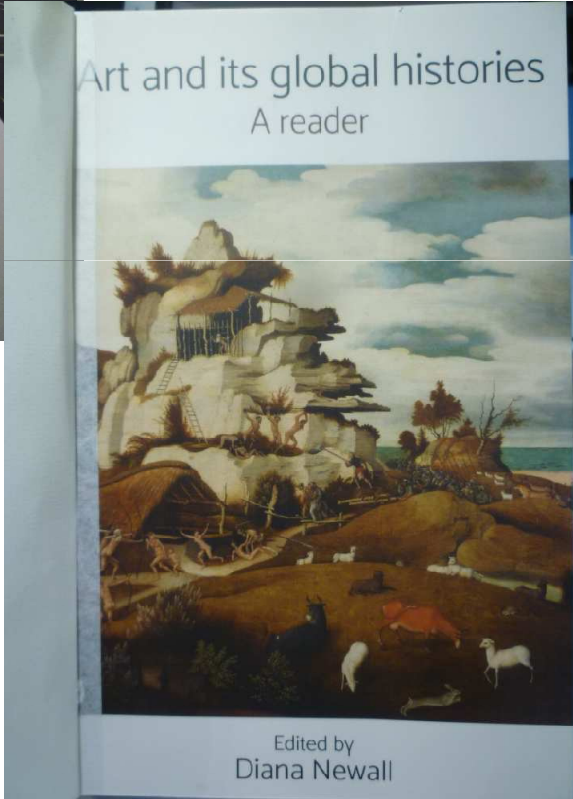
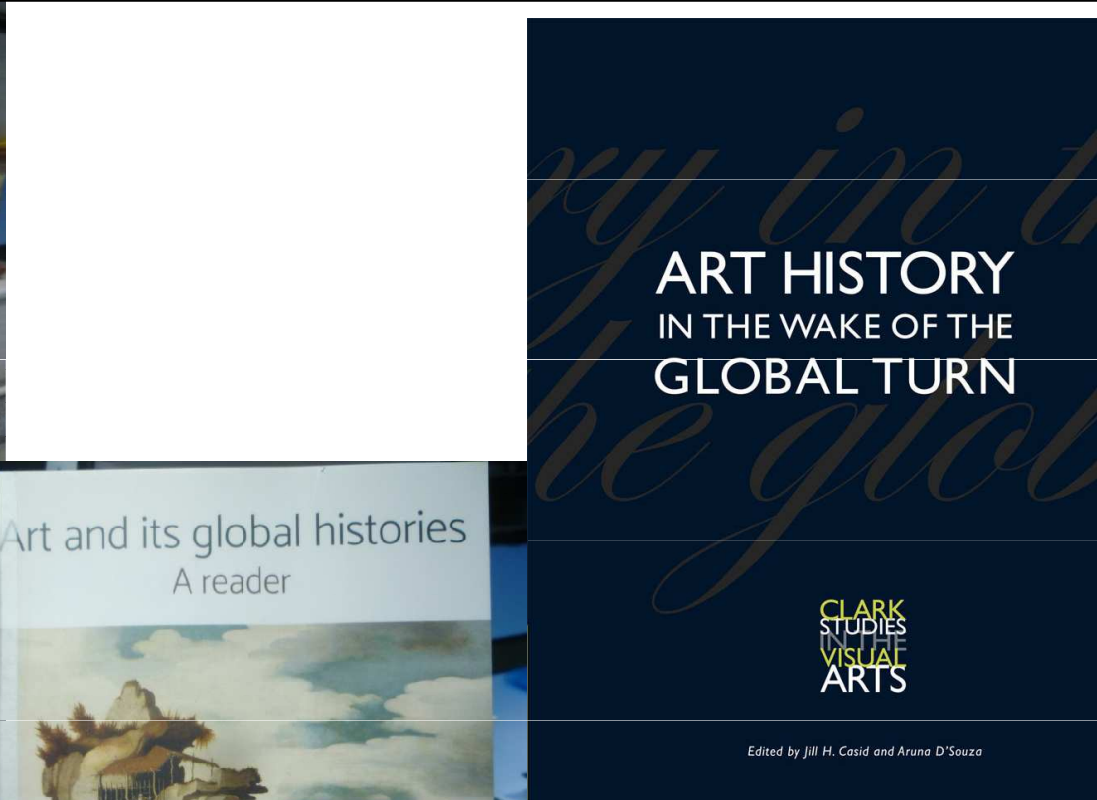
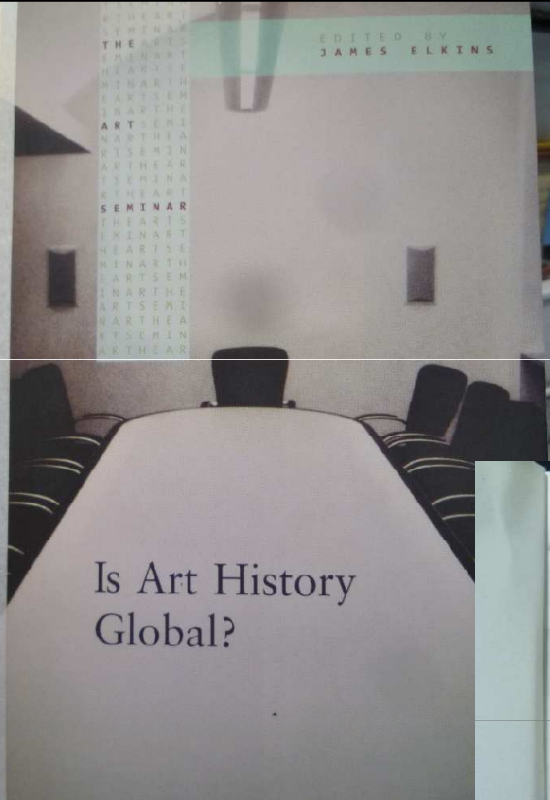
Journal of Visual Culture

Visual Studies

Geography of Art – Global Art History (Thomas DaCosta Kaufmann, Princeton): aktuální trend dějin umění zaměřený na problematiku celosvětového záběru dějin umění, institucionální propojování, ale i sledování „prostorové dynamiky“ v dějinách umění ve smyslu sledování trans-globální cirkulace a migrace uměleckých forem, kulturní výměny apod.

James Elkins (nar. 1955) Vyčerpávající sebereflexi své činnosti a své texty poskytuje zde: <http://www.jameselkins.com/>

Americký historik umění působící na School of the Art Institute of Chicago. Problematizuje základní aspekty klasických dějin umění (Ten Reasons Why E. H. Gombrich Is Not Connected to Art History).

Otevírá nové, okrajové otázky, ukazuje na potřebu chápat dějiny umění v globálním, ne jen euroamerickém rámci.

Problematizuje samotným jazyk disciplíny – jakým jazykem mluvíme, jak je spojen se stereotypy a klišé. Problematizuje i základní principy uměleckohistorické práce (dílo jako objekt k dešifrování).

Legitimizuje pestrost teoretických přístupů a mnohost „vyprávění“ jako jedinou smysluplnou cestu pro současný dějepis umění.

Od konce 90. let 20. století systematicky a velmi otevřeně vytváří jedno z nejdynamičtějších prostředí pro promýšlení aktuálních problémů disciplíny.

- The Domain of Images
- How to Use Your Eyes
- What Painting Is
- Why Art Cannot Be Taught: A Handbook For Art Students
- Stories of Art
- Our Beautiful, Dry, and Distant Texts: Art History as Writing

